

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. præem. De natura, & qualitatibus Theologiæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

DISPUTATIO PRO OREMIALIS.

DE NATURA, ET QUALITATIBVS
Theologiae.

Ad questionem 1. D. Thomae.

Um Theologia sit scientia Architectonica, omniumque suprema, & habeat non solum rationem scientiam, sed etiam sapientiam, ut infra dicemus: ad illam pertinet, non solum suum obiectum, sed etiam seipsam, suamque essentiam, & proprietates contemplari. Unde priusquam de Deo, eiusque existentia, unitate, natura, & attributis disputemus, quaedam circa naturam, & qualitates Theologiae, breviter hic praemittenda sunt. Eorum enim morem, & consuetudinem, nequaquam imitandam putamus, qui parum attendentes, quam late pateat divina sapientia domus, quam perlustrandam suscipimus, tandem in ejus atrio & vestibulo immorantur, ut praedictis, & praelogomenis, vix finem faciant. His ergo praetermissis, sit

ARTICULUS I.

An Theologia sit verè & propriè scientia?

§. I.

Praemittenda ad resolutionem questionis.

Notandum primò: Theologiam, juxta vocis ethymologiam, idem esse, ac rationem, seu considerationem, vel sermonem de Deo, & rebus divinis: ut notat D. Augustinus lib. 8. de Civit. cap. 1. Unde cum de Deo, rebusque divinis, dupliciter sermo vel consideratio esse possit, nimirum vel ex discursu rationis naturalis, vel ex lumine divinae revelationis, duplex etiam distingui solet Theologia. Una naturalis, quae *Metaphysica* appellatur; & alia supernaturalis, & Christiana, quae ex principiis revelatis, suas deducit conclusiones, & quam D. Thomas hic, *sacra doctrina*, appellat; & de hac solum nobis in praesenti est sermo.

Notandum secundò: Theologiam propriè dictam,

de qua hic agimus, dividi primò in Theologiam creatam, quae est in Deo, & creatam, quae in creaturis rationalibus, Angelis scilicet & hominibus, reperitur. Secundò Theologiam creatam, subdividi in Theologiam eorum qui sunt in viâ, quae ex principis fidei suas infert conclusiones; & eorum qui sunt in patriâ, quae ex principis clarè cognitis, & per Dei visionem manifestatis, easdem veritates & conclusiones deducit. Tertio Theologia viatorum dividitur in acquisitam, quae studio ac diligentia humana comparatur, & infusam, quae à Deo immediatè infunditur: qualis fuit in Prophetis, & Apostolis, aliisque Sanctis *Oròδιδάκτοις*, id est à Deo immediatè edoctis. Denique utraque Theologia iterum dividitur in Positivam, quae fusiori stilo, & modo oratorio sacras litteras, & mysteria fidei exponit; & Scholasticam, quae artificiosâ methodo, & syllogisticè rerum divinarum notitiam tradit. Et haec rursus subdividi potest in speculativam, quae tota sistit in contemplatione veritatis, & mysteriorum fidei; & moralem, quae versatur in directione actuum humanorum, sive in resolvendis casibus conscientiae. Quibus addunt alii Theologiam mysticam, quae est notitia divinarum, in oratione & contemplatione, modo supernaturali comparata: qualis fuit in sanctâ Catharinâ Senensi, Birgittâ, Theresiâ, & aliis Sanctis, ac praecipuè, & excellentissimè, in Angelico nostro Praeceptore, qui in omni Theologiae genere excelluit, ut disertè declarant R. P. Carmelites Discalceati, in egregia illa oratione exhortatoria, quam primo tomo sui cursus Theologiae praefixerunt, ubi dicunt: *Angelicum Magistrum inter omnes alios Ecclesiae Doctores, omnimodâ Theologiam, nimirum scholasticam, moralem, positivam, mysticam, & concionatoriam fuisse variegatum, & quasi Iosephum inter duodecim fratres penultimum, polymicam & multicolori tunica, à parente Iacob, praenimio ejus more, decoratum praefulgere.*

Notandum tertio ex Aristotele 6. Ethic. cap. 4. & D. Thoma 1. 2. quaest. 57. quinque tan-

A

rum

DISPUTATIO PRO O E M I A L I S

2

tam esse virtutes intellectuales : scilicet habitum primorum principiorum, qui dicitur intellectus, & versatur circa prima principia, immediate nota : sapientiam, quae est notitia rerum divinarum per altissimas causas ; scientiam, quae est notitia per demonstrationem acquisita : prudentiam, quae definitur habitus cum vera ratione activus, seu dirigens honestatem morum ; & artem, quae est habitus cum vera ratione effectivus, seu praescribens modum rei alicujus efficiendae.

Notandum quartò : quod sicut aliquis potest esse verè & substantialiter homo, quamvis non sit perfectus homo ; ut constat in puero, qui verè & propriè participat naturam humanam, quamvis non sit homo perfectus ; eò quod non habeat usum rationis, nec exercitium libertatis. Ita similiter aliquis habitus moralis, aut intellectualis, potest esse verè & substantialiter virtus, aut scientia : quamvis non sit perfecta virtus, aut perfecta scientia, quia ratione subjecti in quo est, non habet suum statum perfectum & connaturalem. His praesuppositis, sic

§. II.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur : Theologiam, etiam prout est in nobis viatoribus, esse verè, propriè, & substantialiter scientiam ; licet defectu evidentiæ actualis, quae caret in hoc statu, non sit perfecta scientia, sed in statu imperfecto & praeternaturali. Ita communiter docent Thomista, cum S. Doctore hic art. 2. & in 1. sent. dist. 1. quaest. 1. art. 4. & opusc. 70. quaest. 2. art. 2. contra Valentiam, Vazquem, aliosque modernos, contendentes illam non esse verè, & substantialiter scientiam, sed habitum quendam innominatum, medium inter scientiam & fidem.

Probatum primò conclusio : Theologia, etiam prout est in nobis viatoribus, verè & propriè est virtus intellectualis : sed non potest pertinere ad aliam, ex quinque ab Aristotele, & D. Thoma assignatis in tertio notabili, quam ad scientiam, vel sapientiam. Ergo Theologia est verè & propriè scientia, vel sapientia, quae, ut infra dicemus, est perfectissima species scientiae. Minor constat : cum enim Theologia sit discursiva, non potest pertinere ad habitum primorum principiorum, qui attingit veritates immediate & sine discursu. Non potest etiam esse prudentia, vel ars ; cum non pertineat ad intellectum practicum, sed speculativum, neque versetur circa agibilia & factibilia ; cum experientia satis constet, omnem Theologum non esse virum prudentem, aut peritum artificem : ergo solum potest pertinere ad scientiam vel sapientiam. Major autem probatur dupliciter. Primò quia Theologia est habitus intellectus, infallibiliter inclinans ad verum : ergo & virtus intellectualis. Consequentia patet : nam per hoc distinguit Aristoteles 6. Ethic. cap. 3. virtutes intellectuales, ab opinione, & suspitione : quod haec non attingunt infallibiliter verum, & quia fieri potest (inquit) ut falsum existimatione opinioneque quis dicat ; virtus autem intellectualis semper & infallibiliter verum attingit. Secundò, quia cum Theologia sit habitus perficiens hominem ad bene operandum, inclinando scilicet infallibiliter ad verum, est virtus humana : sed non moralis, cum non sit perfecta appetitiva partis ; nec Theologica, cum non sit per se infusa, sed nostris

A actibus acquisita, ut infra dicemus ; & cum tres tantum dentur virtutes Theologicae, fides scilicet, spes, & charitas : ergo est virtus intellectualis.

Secundò probatur conclusio, destruendo 3. praecipuum fundamentum Adversariorum, consistens in eo quod Theologia caret evidentiæ suorum principiorum, quam illi putant requiri ad veram & propriam rationem scientiae. Licet enim scientia subalternans habere debeat evidentiæ actualem suorum principiorum, ad rationem tamen scientiae subalternatam (qualis est Theologia, ut dicemus articulo sequenti) sufficit evidentiæ radicalis, vel aptitudinalis : id est sufficit, quod ex se & ex natura sua postulet conjugium cum subalternante, & in tali conjunctione habere evidentiæ actualem suorum principiorum. Ita colligitur ex D. Thoma hic art. 2. in corp. ubi sic habet. *Sciendum est quod duplex est scientiarum genus : quaedam enim sunt quae procedunt ex principis notis lumine naturali intellectus, ut Arithmetica, Geometria & hujusmodi : quaedam vero sunt quae procedunt ex principis notis lumine superioris scientiae, sicut per speciem procedit ex principis notis per Geometriam & Musica ex principis per Arithmetica notis : & hoc modo sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principis notis lumine superioris scientiae, quae scilicet est scientia Dei & Beatorum.* Quibus verbis aperte docet, quod licet in

C scientiis subalternantibus, requiratur evidentiæ formalis, & actualis principiorum, in subalternatis tamen, sufficit radicalis, vel aptitudinalis. Ex quo inferri, Theologiam esse verè scientiam, licet prout est in nobis viatoribus, careat per accidens, & ratione subjecti, evidentiæ actuali principiorum : quia per se & ex natura sua, petit conjugium cum scientia Dei & beatorum, cui subalternatur, & in tali conjunctione habere evidentiæ actualem suorum principiorum : quamvis illa, prout est in nobis, propter defectum evidentiæ actualis, non habeat modum, nec statum perfectæ scientiae. Sicut puer, licet sit D substantialiter homo, qui tamen caret usu rationis, & exercitio libertatis, non censetur esse perfectus homo. Ex quo facile intelliges celebre testimonium D. Thomae, quaest. 14. de verit. art. 9. ubi dicit. *Quaecunque sciuntur propriè accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem ad prima principia, quae per se praesto sunt intellectui, & sic omnis scientia, in visione rei praesentis perficitur.* His enim verbis significat, quod ea quae sciuntur propriè dicuntur scientia (id est scientia quae est in statu perfecto & connaturali) cognoscuntur per resolutionem ad prima principia, quae praesto sunt intellectui (id est quae sunt evidenter cognita) & sic quod omnis scientia in visione rei praesentis perficitur. Quae ultima verba aperte declarant, illum non loqui de scientia, quantum ad essentiam, vel substantiam ; sed solum, quantum ad perfectionem & statum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò : D. Thomas in 3. dist. 33. 4. quaest. 1. art. 2. quaest. 4. sic ait : *Si esset aliqua scientia, quae non posset reduci ad principia naturaliter cognita, non esset ejusdem speciei cum aliis scientiis ; neque univoce scientia diceretur.* Ergo cum Theologia non resolvat suas conclusiones in principia naturaliter cognita,

cognita, non est verè & propriè scientia, nec e-
juldem rationis cum aliis scientiis.

Respondeo quod ibi D. Thomas probat vir-
tutes infusas & acquisite differre specie : ad
quod declarandum, adducit exemplum in scienti-
is, & dicit quod si daretur aliqua scientia, quæ
non procederet ex principiis notis lumine natu-
rali, sed lumine supernaturali fidei, & divinæ re-
velationis, non conveniret univoce, nec esset
ejuldem rationis cum scientiis purè naturali-
bus, utpote procedens ex altioribus principiis.
Quare ex hoc testimonio solùm potest inferri,
quod cum Theologia procedat ex principiis al-
tioris ordinis, scilicet ex articulis fidei à Deo re-
velatis, est diversæ rationis à scientiis naturali-
bus, neque convenit univoce cum illis, saltem in
genere proximo : non quod illa deficiat à perfe-
cta ratione scientiæ; sed potius quia illam habet
cum quadam eminentia & perfectione, quæ non
convenit scientiis ordinis naturalis, ratione cu-
jus est eminenter speculativa & practica, nec solùm
habet rationem scientiæ, sed etiam sapientia,
ut infra dicemus.

Obiicies secundò : de Deo non potest fieri
demonstratio, nisi per effectus : ergo nec dari
scientia, saltem à priori, & propriè dicta ; &
consequentè Theologia quæ Deum habet pro
objecto, non potest esse verè & propriè scientia.
Consequentia patet : Antecedens verò proba-
tur ex D. Thoma 1. contra gentes cap. 25. sic di-
cente : *Ex his etiam patet quod Deus definiti non
potest : quia omnis definitio est ex genere & differen-
tia. Patet etiam quod non potest etiam demonstra-
tio de ipso fieri nisi per effectus : quia principium de-
monstrationis est definitio ejusdem de quo fit demon-
stratio.*

Respondeo negando antecedens : ad cujus
probationem, in primis dico, Divum Thomam
ibi solùm negasse, posse dari de Deo demonstra-
tionem à priori, per veram & realem causam,
non autem demonstrationem quæ per causam
virtualem procedat, quæ sufficit ad perfectam
rationem scientiæ.

Secundò respondeo, D. Thomam ibi solùm
negare demonstrationem perfectam de Deo, &
quæ ad perfectam subjecti definitionem redu-
catur; non autem negare omnem demonstra-
tionis modum, sufficientem ad rationem scienti-
æ à priori. Ut enim ipse docet hic art. 7. ad 1. *Li-
cet de Deo non possimus scire quid est, utrimus ejus esse-
ntiam, vel naturam, vel gratiam, loco definitionis ad ea quæ
de Deo considerantur.* Ex quibus verbis non li-
cet inferre, scientiam quam de Deo habemus,
esse tantum à posteriori, & per effectus : nam se-
mel naturam Dei cognitâ per effectus creatos, vel
per lumen divinæ revelationis, illâ mediante, à
priori descriptivè cognoscuntur Dei proprietates,
quæ à naturâ Dei, tanquam à ratione à priori
& causâ virtuali dimanant.

Obiicies tertio : scientia propriè dicta, est ha-
bitus certus & evidens : sed Theologia non est
evidens, cum procedat ex principiis obscurè re-
velatis, & fide divinâ creditis : ergo non est pro-
priè scientia.

Respondent aliqui : de ratione scientiæ in
communi, & prout abstrahit à naturali vel su-
pernaturali, solùm esse attingere infallibiliter
verum, per discursum formalem aut virtuales;
evidentiam verò requiri solùm in scientiis natu-
ralibus, propter certitudinem, & adhesionem
intellectus ad verum : unde cum Theologia sit

Tom. I.

A ordinis supernaturalis (radicaliter saltem & ob-
jectivè, ut infra dicemus) & habeat certitudi-
nem sine evidentia, sine illa est verè & propriè
scientia.

Verùm hæc responsio non coheret cum Do-
ctrina D. Thomæ, qui 1. 2. quæst. 67. art. 3. ait, *De
ratione scientiæ est, quod habeat firmam inhesionem,
cum visione intellectiva.* Et in 3. dist. 23. quæst. 2. art.
4. quæstionc. 1. docet quod fides non est virtus
intellectualis, eò quod non habeat conspicuam
veritatem. Ex quo apertè colligitur, quod si et-
iam Theologia, per se & essentialiter esset inevidens,
non esset virtus intellectus, nec proinde
scientia.

Meliùs ergo respondetur, evidentiam eodem
pacto esse de ratione scientiæ, quo esse difficilè
mobilem, est de ratione habitus. Unde sicut ha-
bitui, qui per se, & ex sua natura, est difficilè mo-
bilis, per accidens, & ex conditione subjecti, po-
test convenire esse facilè mobilem : ita scientiæ,
quæ per se & ex natura sua est evidens, per acci-
dens & ex conditione subjecti, convenire potest
obscuritas & inevidentia. Et ita contingit in
Theologia, illa enim per se, & ex natura sua est
evidens, lumenque gloriæ, quo Deus clarè vide-
tur, postulat pro habitu principiorum : per acci-
dens verò, & ex conditione subjecti, ei convenit
esse inevidentem, & habere pro habitu princi-
porum lumen fidei obscurum. Quare cum dicitur,
quod scientia est habitus evidens, hoc debet
intelligi, per se & ex natura sua, vel de evidentia
formali, aut radicali, ut antea exposuimus.

Obiicies quartò : de singularibus & contin-
gentibus non potest dari scientia, ut docent Phi-
losophi : sed Theologia versatur circa singula-
ria, agit enim de Christo, de Beata Virgine, de
Adamo, de Antichristo, &c. Et circa contingen-
tia, nam disputat de actibus humanis, de pec-
catis, de merito, & justificatione, quæ sunt a-
ctiones liberæ & contingentes : ergo non est sci-
entia.

Respondeo quod quamvis de singularibus &
contingentibus, non possit dari scientia natura-
lis, bene tamen scientia revelata : id est, proce-
dens ex fide, & divina revelatione, qualis est
Theologia. Ratio disparitatis est, quia scientia
purè naturalis, dependet ex lumine naturali pri-
morum principiorum, quæ versantur tantum
circa universalialia, & necessaria, scientia verò su-
pernaturalis & revelata, dependet à lumine su-
pernaturalis fidei, & divinæ revelationis, se ex-
tendens etiam ad singularia & contingentia,
quæ prout subsunt tali lumini, necessaria sunt,
necessitate saltem infallibilitatis, ut docet D.
Thomas 2. 2. qu. 1. art. 3. his verbis : *Deum incar-
nari, secundum se consideratum, fuit possibile, etiam
post tempus Abrahæ : sed secundum quod cadit sub præ-
scientia divinâ, habet quandam necessitatem infalli-
bitatis ; & hoc modo cadit sub fide, unde prout cadit sub
fide, non potest esse falsum.*

Obiicies quinto : scientia subalternata natu-
ralis, in absentia subalternantis, non est verè sci-
entia, sed opinio, vel fides humana : ergo simili-
ter Theologia, ut est in nobis, maioribus, in qui-
bus est separata à scientia beata, cui subalternatur
(ut dicemus art. sequenti) non erit verè &
propriè scientia, sed fides, vel opinio, aut potius
aliquid medium inter scientiam & fidem.

Respondeo primò, negando antecedens : mul-
ti enim ex Schola D. Thomæ, non improbabili-
ter existimant, scientias subalternatas ordinis
natura-

naturalis, in absentia etiam subalternantis, esse verè scientias, quantum ad substantiam, quamvis tunc non habeant statum & modum perfectæ scientiæ, eo quod non resolvant suas conclusiones in principia clarè cognita; eo ferè modo quo puer est substantialiter homo, quamvis non sit in statu perfecto & connaturali. Sed quidquid sit de hac sententia, de qua disputant Philosophi in Logica, & Metaphysica.

Respondeo secundo, dato & non concessio antecedente, negando consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia scientia subalternata ordinis naturalis, quales sunt Musica, Perspectiva, & Medicina, quando sunt separata à subalternante, dependent in certitudine suorum principiorum, à fide humana, quam discipuli adhibere debent Magistro testificanti veritatem illorum: quæ fides, cum sit fallibilis, non potest influere certitudinem, & infallibilitatem in talia principia, requisitam ad rationem scientiæ. Theologia verò in nobis viatoribus, dependet in certitudine suorum principiorum à fide divina, quæ est infallibilis, & quæ (ut infra dicemus) majorem in eam influit certitudinem, quam habitus primorum principiorum in scientiis naturales.

9 Obiicies ultimo: de eadem veritate non potest simul esse fides & scientia, ut dicemus in tract. de fide disp. 1. art. 6. Sed Theologia & fides, circa eandem veritatem versari possunt: hæc enim veritas, *Christus habet humanam voluntatem*, cognoscitur per fidem, cum sit definita ab Ecclesia, & per Theologiam, cum sit conclusio per bonam consequentiam deducta ex illo fidei principio, *Christus est perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens*: ergo Theologia non est scientia.

Huic objectioni dupliciter responderi potest, juxta duplicem Thomistarum sententiam: aliqui enim existimant, quod licet cum fide non possit simul stare scientia clara de eadem veritate, benè tamen scientia obscura, qualis est Theologia; tota enim ratio, ob quam fides non potest esse cum aliis scientiis, de eadem veritate, est propter eorum evidentiam, & fidei obscuritatem. Dicunt ergo, quod sicut nulla est repugnancia aliquid esse revelatum in alio principio, & immediatè in seipso (v. g. quod luna eclipsim patitur, continetur in principio Astrologiæ, & rursum in seipso est experientià manifestà) ita non repugnat, quod de eadem veritate sit fides, quæ est de immediatè revelatis, & Theologia, quæ est de revelatis mediata & virtualiter in principis. Hæc solutio & doctrina valde probabilis est, & juxta illam facilè solvitur argumentum, distinguendo majorem. De eadem veritate non potest esse simul fides & scientia clara, seu ex principis evidentibus & lumine naturali notis procedens, concedo majorem, Non potest esse scientia obscura, seu procedens ex principis obscuris, & per solum fidei lumen cognitis, nego majorem.

Secundo responderi potest, juxta aliorum sententiam, concessa majori, negando minorem, nempe quod Theologia & fides circa eandem veritatem versari possunt: nam quia intelligentia est habitus principiorum, & scientia conclusio- num, non possunt esse de eadem veritate & ob- jecto, etsi utraque habeat claritatem & evidentiam: ergo cum fides sit habitus principiorum Theologiæ, & ipsa Theologia habitus conclu-

sionum, de eadem veritate & obiecto esse ne- queunt, licet utraque sit obscura.

Confirmatur: fides facit assentire veteribus immediatè revelatis, & propter testimonium dicentis duntaxat: Theologia verò assentire facit veritatibus mediataè revelatis, & propter rationem deductam & principis: sed implicat contradictionem, ut aliquis eidem veritati tantum assentiat propter testimonium dicentis, & propter rationem deductam ex principis, cum assentire solum propter testimonium dicentis, quodlibet aliud motivum excludat: ergo & quod habeat fidem & scientiam obscuram de eadem veritate & obiecto. Unde ad probationem in contrarium, juxta illorum Authorum sententiam, dicendum est, eandem veritatem posse esse revelatam immediatè in seipso, & mediataè in principis fide divina creditis, sicque in diversis subiectis posse esse de illa fide & Theologiam, non posse tamen eundem hominem simul de illa fidem & Theologiam habere, quia ut habeat fidem, requiritur ut illam credat, solum quia immediatè à Deo revelata est, & ab Ecclesia definita: qui autem Theologiam habet, non solum propter hoc illi assentit, sed etiam propter medium demonstrationis Theologicæ. Unde sicut licet Philosophus Christianus, cognoscat Deum esse unum, per duplex medium, scilicet Dei revelationem in scripturis expressam, & medium demonstrativum, non tamen propterea habet simul de illa veritate fidem & scientiam claram, ut dicemus infra tract. 1. disp. 1. art. 2. & fusius exponemus in tract. de fide, disp. 1. art. 6. Ita licet Theologus, huic propositioni, *Christus habet humanam voluntatem*, per duplex medium, nimirum divinam revelationem, & demonstrationem Theologicam, assentiat; non tamen habet de illa simul fidem & Theologiam, sed solum Theologiam; quia, ut dixi, ut quis per fidem assentiat alicui veritati, debet illi assentire tantum propter testimonium Dei dicentis & revelantis: Theologus autem, non solum illi veritati assentit, propter testimonium Dei & Ecclesiæ, sed etiam propter medium demonstrativum quod habet. Utraque solutio probabilis est, unde eruditus Lector eligere poterit eam quæ sibi videbitur probabilior.

ARTICULUS II.

Utrum Theologia, quæ est in nobis viatoribus, sit proprie subalternata scientia Dei, & beatorum; ac proinde remaneat in Patria?

S. I.

Premittuntur quæ apud omnes sunt certa.

Notandum primò: inter scientias, alias esse subalternatas, & alias subalternantes. Subalternata dicuntur illæ, quæ ponuntur sub aliâ superiori, à qua dependent in certitudine, & evidentia suorum principiorum. Subalternantes verò illæ vocantur, quæ talia principia demonstrant, & tradunt scientiis inferioribus: v. g. Musica dicitur subalternari Arithmeticæ, & Perspectiva Geometriæ; quia in Arithmetica, principia Musica, & in Geometria, principia Perspectiva notificantur, & demonstrantur.

Notandum secundo: ad subalternationem scientiæ naturalis, tres præcipue requiri condi- tiones.

DE NATURA THEOLOGIE.

tiones. Prima est, ut idem objectum materiale subalternantis & subalternatae. Secunda, ut subalternata addat tali objecto differentiam aliquam accidentalem, ratione cuius habeat novam scibilitatem, & sit radix novarum proprietatum, quae in scientia subalternata demonstrantur: ut constat in Musica, quae addit quantitatem discretam, sive numero, qui est objectum Arithmeticae, differentiam sonori; ratione cuius, numerus est radix omnium proprietatum, quae in Musica demonstrantur. Tertia tandem est, ut subalternata dependeat in certitudine & evidentia suorum principiorum a subalternante.

Notandum tertio: in beatis duplicem esse scientiam de Deo. Prima est scientia beata, seu visio beatifica, per quam beati clarè vident in Verbo omnia mysteria, quae nobis hic obscure per fidem revelantur: quae ab Augustino dicitur *cognitio matutina*. Secunda est illa per quam Beati ex principis lumine gloriae cognitis, per discursum & lumen naturale intellectus deducunt conclusiones de Deo; easque cognoscunt per species, vel à Deo infusas, vel in via proprio labore & studio acquisitas: & haec secunda scientia, ab eodem S. Doctore, *cognitio vespertina*, appellatur. Quando ergò inquirimus, an Theologia sit propriè subalternata scientia Beatorum, loquimur de prima scientia, quae est perfectissima, ipsique Deo conveniens, non autem de secunda, quae, ut constabit ex infra dicendis, non distinguitur substantialiter à nostra Theologia, sed tantum accidentaliter, & est ipsamet Theologia, prout est in suo statu perfecto & connaturali.

Notandum quarto: ex habitibus quos hic habemus in via, aliquos remanere in patria ad exercitium, alios autem solum ad ornatum, alios verò nullo modo remanere. Illi remanent ad exercitium, quorum exercitium non est impossibile cum statu beatitudinis, ut sunt Charitas, Religio, Prudentia, &c. Illi autem remanent tantum ad ornatum, quorum quidem ratio formalis objecti, non habet formalem oppositionem cum ratione formalis objecti beatitudinis, exercitium tamen est impossibile cum statu beatitudinis: ut sunt fortitudo & temperantia, quae versantur circa passiones. Illi verò nullo modo remanent, quorum ratio formalis objecti, dicit formalem oppositionem cum ratione formalis objecti beatitudinis: ut sunt fides & spes, quarum prima habet pro objecto formali Deum non visum, secunda verò Deum non possessum: objectum autem beatitudinis, est Deus clarè visus, & possessus.

§. II.

Duplici conclusione difficultas proposita resolvitur.

¶ Dico primò: Theologiam, quae est in nobis viatoribus, esse propriè subalternatam scientia Dei & Beatorum. Ita communiter nostri Thomista, contra Recentiores.

Probatur primò ex D. Thoma hic art. 2. ubi docet, Theologiam eo modo se habere ad scientiam Dei, & Beatorum, quo se habet perspectiva ad Geometriam, & Musica ad Arithmetica: sed Perspectiva propriè subalternatur Geometriae, sicut & Musica Arithmeticae: ergò & Theologia scientia Dei & Beatorum.

Confirmatur primò: idèò Perspectiva ex Aristotele, & aliis Philosophis, subalternatur Geometriae, & Musica Arithmeticae, quia eorum

A principia dependent à Geometria, & Arithmetica: sed principia Theologiae non minus dependent à scientia Dei & Beatorum, quam principia Perspectivae & Musicae, à Geometria & Arithmetica; cum articuli fidei, qui sunt principia nostrae Theologiae, notificentur, & manifestentur in scientia Dei & Beatorum; sicut principia Perspectivae, & Musicae, demonstrantur, & notificantur in Geometria, & Arithmetica: ergò non minus Theologia subalternatur scientiae Dei & Beatorum, quam perspectivae Geometriae, & Musicae Arithmeticae.

Confirmatur secundo: licet in scientiis ordinis naturalis, ad veram subalternationem, praeter dependentiam illam principiorum, requiratur alia conditio, nempe quod subalternata contrahat objectum subalternantis, per aliquam differentiam accidentalem, ratione cuius habeat novam scibilitatem, & sit radix novarum proprietatum; ut constat in Perspectiva, quae addit differentiam visibilibus, supra quantitatem continuam, quae est objectum Geometriae; & in Musica, quae addit differentiam sonori, supra quantitatem discretam, quae est objectum Arithmeticae: haec tamen conditio non requiritur in Theologia, quia cum eius objectum sit infinitum, illimitatum, sine additione alicujus differentiae accidentalis, plures habet modos cognoscibilitatis & scibilitatis, ratione quorum potest diversas terminare scientias; & cognosci

C per unam scientiam omnino supernaturalem, qualis est scientia Beatorum, & per aliam naturalem, quae per discursum, & lumen naturale intellectus ex principis illius supernaturalis conclusiones deducatur: qualem infra dicemus esse nostram Theologiam. Adde quod, in scientiis etiam naturalibus, & quae versantur circa objectum finitum & limitatum, additio differentiae accidentalis, supra objectum subalternantis, tendit tanquam in finem ad salvandam dependentiam illam principiorum: ergò cum in nostra Theologia, talis dependentia subsistat, sine additione alicujus differentiae accidentalis ad objectum scientiae Dei & Beatorum, etiam sine tali conditione, in illa salvatur vera & propria ratio subalternationis. Consequentia patet, antecedens verò optimè explicatur à Cajetano, hic art. 2. Idèò enim requiritur ut subalternata contrahat objectum subalternantis per differentiam accidentalem, quia si objectum esset omnino diversum, non posset dependere à subalternante in principis, neque etiam si esset omnino idem, nam in primo casu essent prorsus diversa principia, in secundo prorsus eadem. Neque etiam posset salvari illa conditio, si subalternata adderet objecto subalternantis differentiam specificam, aut proprietatem: quia eadem scientia agit de genere, & specie, & de proprietatibus naturae; undè in illo casu, non salvaretur distinctio scientiarum, nec consequenter vera subalternatio.

D Addunt aliqui cum Capreolo, quod quamvis haec conditio esset essentialiter, & indispensabiliter ad subalternationem requisita, tamen aliquo modo salvaretur in Theologia, quae est in nobis viatoribus: illa enim addit supra objectum scientiae Dei & Beatorum, differentiam aliquam accidentalem, nempe revelabilitatem obscuram, virtuales saltem & mediatam, per quam distinguitur à fide, & scientia beatà; vel, ut alii dicunt, in evidentiam negativam: objectum enim scientiae

DISPUTATIO PROOEMIALIS.

cia Dei & Beatorum, est evidens positivè, cum A petat ab intrinseco evidentiam & claritatem; objectum verò fidei est inevidens positivè, quia ab intrinseco postulat obscuritatem & inevidentiam: objectum autem Theologiæ est inevidens tantum negativè; quia Theologia secundum se, & ex sua natura, non postulat obscuritatem & inevidentiam, sicut fides, sed habet illam tantum per accidens adjunctâ, ratione status & subjecti in quo reperitur, & in quo per accidens dependet à fide, gerente vices scientiæ beatæ.

12 Probatur secundò conclusio. Habitus Theologiæ, acquisitus in patria, & deducens per discursum, & lumē naturale intellectus, conclusiones ex principiis notis lumine gloriæ, verè & propriè subalternatur scientiæ Dei & Beatorum; quia omnimodè dependet ab illa, in evidentia suorum principiorum: ergo cum habitus Theologiæ, quem hic in via acquirimus, deducendo per discursum conclusiones ex principiis revelatis, & fide divina creditis (& qui ut statim dicemus remanet in patria) nec minus dependeat inevidentia suorum principiorum, à scientiâ Dei & Beatorum, non minus etiam illis subalternatur.

13 Dico secundò, Theologiam quam hic in via per discursum acquirimus, remanere in patria. Hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedenti: omnis enim scientia subalternata, ex se & ex natura sua, petit conjungi cum subalternante, illique continuari: ergo si Theologia sit subalternata scientiæ beatorum, ex se & ex natura sua postulat illi conjungi & continuari, ac proinde remanet in patria.

Probatur secundò, & simul destruitur præcipuum Adversariorum fundamentum, declarando differentiam, quæ inter Theologiam, & fidem reperitur: licet enim fides non remaneat in patria, beatè tamen Theologia. Ratio disparitatis est, quia fides est essentialiter obscura & inevidens, ac proinde in composibilis cum scientiâ beatâ, & clara Dei visione: Theologiæ verò non est essentialiter obscura, sed tantum accidentaliter, & ratione status, in quo per accidens dependet à fide, quæ in nobis viatoribus gerit vices luminis gloriæ, cui Theologia per se, & ex sua natura subordinatur in certitudine & evidentia suorum principiorum. Unde sicut charitas viæ remanet in patria, & transit à libera in necessariam, quando homo mutat statum viatoris, in statum comprehensoris, ex eo quod libertas non est de essentia charitatis, sed solum modus quidam accidentalis, conveniens ei per accidens, & ratione status viæ, in quo regulatur per fidem, & cognitionem obscuram. Ita similiter, quia obscuritas non est de essentia Theologiæ, sed tantum modus quidam accidentalis, per accidens illi conveniens, ratione subjecti, & status viæ, Theologia in patria remanet, & transit de obscura in evidentem, quando homo mutat statum fidelis & viatoris, in statum beati & comprehensoris.

14 Confirmatur primò: dona Spiritus S. quæ sunt in nobis viatoribus, v.g. donum sapientiæ, & scientiæ, remanent in patria, ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 68. art. 6. & tamen per accidens, & prout sunt in nobis viatoribus, dependet à fide, & per illam regulantur, cum in hac vita non detur evidens cognitio de Deo, ut docet idem Sanctus Doctor 2. 2. quæst. 8. & 9. Ergo similiter, quamvis Theologia, per accidens, & ratione status, pendeat à fide, & ab illa regu-

letur: quia tamen, per se & ex natura sua, petit regulari per lumen gloriæ, & scientiam beatam cui subalternatur, non minus remanebit in patria, quam habitus charitatis, & donum sapientiæ & scientiæ. Unde Hieronymus in Epistola ad Paulinum, *Talem scientiam discamus in terris, qua nobiscum perseveret in caelis.* Et D. Chrysostomus in cap. 13. Primæ ad Corinthios, loquens de scientiâ & cognitione quam hic habemus de Deo, dicit, *Non abolebitur scientia* (scilicet in patria) *sed desinet esse non perfecta.*

Confirmatur secundò: omnis habitus qui 15 perit, vel perit per se, & per introductionem alterius habitus ipsi contrarii: sicut destruitur virtus temperantiæ, quando advenit vitium ipsi oppositum; vel per accidens, cum perit subjectum in quo est, vel objectum de quo est? Sed Theologia neutro ex his modis perire potest in patria: ergo in ea remanet. Minor quantum ad secundam partem constat: cum in patria non pereat subjectum Theologiæ, scilicet intellectus hominis, vel Angeli; nec objectum ipsius, scilicet Deus. Probatur ergo quantum ad primam. In hoc (ut supra ostendimus) distinguitur Theologia à fide, quod fides est essentialiter obscura, & positivè inevidens: Theologia verò est obscura accidentaliter tantum, & inevidens solum negativè. Ergo licet fides opponatur luminis gloriæ, & claræ Dei visioni, & per adventum ipsius destruat, non tamen Theologia.

Hæc ratio illustrari potest ex D. Thoma 1. 2. quæst. 67. art. 3. ubi dicit: *Quia perfectum & imperfectum opponuntur, impossibile est ea esse in eodem subiecto.* Et statim addit: *Est autem considerandum, quod imperfectum quandoque est de ratione rei, & pertinet ad speciem ipsius, sicut defectus rationis pertinet ad rationem speciei equi, vel bovis; & quia unum & idem numero manens, non potest transferri de una specie in aliam, inde est quod tali imperfectione sublata tollitur species rei; sicut jam non esset bos vel equus, si esset rationalis. Quandoque verò imperfectione non pertinet ad rationem speciei, sed accidit individuo secundum aliquid aliud, sicut alicui homini, quandoque accidit defectus rationis, in quantum impeditur in eo rationis usus, propter somnum, vel ebrietatem, vel aliquid huiusmodi. Patet autem quod tali imperfectione remota, nihilominus substantia rei remanet &c.* Cum ergo imperfectio obscuritatis & inevidentiæ, non sit de ratione Theologiæ, sed per accidens ei conveniat, ratione subjecti, & status viæ, in quo per accidens dependet à fide, gerente vices scientiæ beatæ; ex hoc discitur D. Thomæ evidenter concluditur, Theologiam nostram in patria remanere.

§. III.

Tria corollaria notatu digna.

EX dictis inferes primò: in beatis triplicem 16 dari scientiam. Prima est perfectè supernaturalis, scilicet visio beatifica, quæ eminentissimo modo habet rationem scientiæ, quatenus per illam cognoscunt in Deo quædam principia, ut Deum esse immutabilem, omnipotentem, &c. Et in illis veritates quæ se habent per modum conclusionum, ut Deum esse æternum, creaturas esse possibile &c. quas unico & simplicissimo intuitu vident, virtute luminis gloriæ. Unde talis scientia non est formaliter discursiva, sed eminentè tantum & virtualiter, & à Theologis vocatur *Scientia beatâ*. Secunda est nostra Theologia

logia, quam hinc in via acquiritur, & quam diximus remanere in patria; & ista est formaliter discursiva, ex principiis enim lumine gloriæ cognitis, & in Deo manifestatis, per discursum, & lumen naturale intellectus, deducit conclusiones quas per proprias species cognoscit extra verbum; & sic lumen gloriæ non concurrat immediatè ad assensum illarum, sed median- te lumine naturali intellectu discurrentis, & ratio- cinantis circa principia clarè cognita, & in verbo manifestata: undè talis scientia non est perfectè nec entitativè supernaturalis, sed im- perfectè tantum, & radicaliter, seu præsuppo- sitivè, ut infra ostendemus, de Theologia ex- istente in nobis viatoribus, quæ deducit suas conclusiones ex principiis obscurè revelatis. B

Tertia tandem scientia est purè naturalis, quam Beati habent de rebus naturalibus, per princi- pia lumine naturali nota; & hæc est multiplex specie, juxta diversitatem specificam objecto- rum circa quæ versatur, & remanet in Dæmoni- bus: quia in illis, ut docet Dionysius, omnia natu- ralia integra remanere.

Inferes secundo: illos qui hinc in via fuerunt Theologi (cæteris paribus) plura cognoscere in patria extrà verbum, per proprias species, hinc in via proprio labore & studio comparatas, quam alios qui non fuerunt Theologi. Quia (ut ostendi- mus) habitus Theologiæ in via acquisitus, remanet in patria, & se extendit ad ea omnia clarè videnda, quæ in via obscurè cognoscebat.

Inferes tertio: Theologiam quam hinc in via acquiritur, non remanere in patria, solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium. Ut enim expo- situm in quarto notabili, illi habitus remanent in patria, non solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium, quorum exercitium non est in- compossibile cum statu beatitudinis: at discurre- re, & per lumen naturale intellectus, ex articulis fidei clarè visis, & in verbo manifestatis, con- clusiones inferre, non repugnat statui beatitu- dinis: sicut cognitio vespertina, quam Angeli habent de rebus, secundum quod habent esse in propria natura, non repugnat cognitioni matu- tinæ, per quas illas cognoscunt secundum quod habent esse in verbo: ergo habitus Theologiæ remanet in patria, non solum ad ornatum, sed etiam ad exercitium.

S. IV.

Præcipue objectiones solvuntur.

17 **O**bjicies primò contra primam conclusio- nem: Scientia subalternans teste Aristote- lei. Post. debet dicere propter quid de princi- piis subalternantis, id est debet illa demonstra- tivè probare; undè communiter dicitur, *Vbi desinit Physicus, ibi incipit Medicus*: id est conclusio- nes scientiæ subalternantis, qualis est Physica, debent esse principia subalternatæ, qualis est Medicina: sed scientia Dei & Beatorum, non dicit propter quid de principiis Theologiæ; quia illa sunt articuli fidei, qui sunt in demonstrabi- les, nec possunt probari per causam: ergo &c.

Confirmatur scientia subalternans non debet attingere veritates, & conclusiones, quæ in sub- alternata demonstrantur, alioquin illæ scientiæ non distinguerentur: sed scientia Dei, cum sit infinita, attingit veritates, & conclusiones quæ demonstrantur in nostrâ Theologia: ergo &c.

Ad objectionem respondeo majorem esse veram in scientiis discursivis, quales sunt scien-

tiæ subalternantes ordinis naturalis, secus autè quando subalternans non est discursiva, ut con- tingit in proposito. Unde ad salvandam subal- ternationem Theologiæ, ad scientiam Dei & Beatorum, sufficit quod in illis articuli nostræ fi- dei notificentur & clarè cognoscantur, non autè requiritur quod demonstrantur. Adde quod, in scientia Dei & Beatorum, demonstrantur plures articuli nostræ fidei (ut quod Deus sit trinus in personis, omnipotens, æternus &c.) per natu- ram divinam, tanquam per causam virtuales, seu rationem à priori Divinorum Attributorum: licet enim scientia Dei & Beatorum non sit for- maliter discursiva, virtualiter tamen discurret, quatenus unico & simplicissimo intuitu videt effectus in causis, & conclusiones in principiis.

Ad confirmationem dicendum est primò: majorem esse veram, quando scientia subalter- nans est finita & limitata, quales sunt scientiæ subalternantes ordinis naturalis: secus verò, si sit infinita, & comprehensiva, qualis est scientia Dei: tunc enim debet ad omnia se extendere, nec solum attingere principia, sed etiam con- clusiones scientiæ subalternatæ.

Secundò dici potest, majorem esse quidem veram in scientiis naturalibus, propter idem lu- men naturale, & eundem modum procedendi, qui in illis reperitur; non tamen in supernatu- ralibus, ratione opposita; sufficit enim ad di- versitatem, & subalternationem scientiarum, quod procedant sub diversa ratione formali, si- ve sub diverso lumine, quorum unum depen- deat & subordinetur alteri, ut contingit in no- stra Theologia, respectu scientiæ beatæ.

Objicies secundo: omnis scientia subalterna- 18 ta habet objectum contractius, quam subalter- nans, ut constat in Musica, & Perspectiva, quæ limitant & contrahunt objectum Arithmeti- cæ & Geometriæ, per aliquam differentiam acci- dentalem, quam illi superaddunt: sed Theolo- gia habet idem omnino objectum, ac scientia Dei, & Beatorum, scilicet Deum sub ratione Deitatis, ut constabit ex dicendis articulo se- quenti: ergo ipsi non subalternantur.

Respondeo primò, majorem esse veram, quando scientia subalternans versatur circa ob- jectum finitum & limitatum: tunc enim subal- ternata debet illud contrahere, per aliquam dif- ferentiam accidentalem, ratione cujus habeat novam scibilitatem, & sit radix novarum pro- prietatum, quæ in illa demonstrantur: secus au- tem quando subalternans versatur circa ob- jectum infinitum, & illimitatum; illud enim, ra- tione suæ infinitatis, sine additione alicujus dif- ferentiæ accidentalis, plures habere potest mo- dos cognoscibilitatis, & scibilitatis, ratione quorum, prout substat diversis luminibus, di- versas potest terminare scientias, ut antea ex- posuimus.

Respondeo secundo, quod licet Deus sit in se simplicissimus, ut tamen subest lumini gloriæ, sub qua ratione est objectum scientiæ Beato- rum, magis latè patet, & pluram in eo cognos- cuntur, quam ut subest lumini fidei, & obscuræ revelationis, sub qua ratione est objectum no- stræ Theologiæ: quare illa habet objectum contractius, & minùs latè patens, quam scientia Beatorum cui subalternatur.

Objicies tertio: non est propriè subalternatio inter scientiam & habitum primorū principio- rum, ut docent Philosophi, quando agunt de sub-

subalternatione scientiarum: sed scientia beata A est habitus primorum principiorum respectu Theologiae, cum per lumen gloriae, & visionem beatam, articuli fidei, qui sunt principia nostrae Theologiae, manifestentur, & revelentur: ergo inter Theologiam, & scientiam beatam, non est vera & propria subalternatio.

Respondeo scientiam beatam habere simul rationem scientiae subalternantis, & habitus primorum principiorum, respectu nostrae Theologiae: quatenus enim uno & simplici intuitu, fertur in essentiam divinam, & in omnia quae in ea sunt formaliter, habet rationem habitus principiorum; in quantum vero sic videt essentiam divinam, eiusque attributa, ut cognoscat unam esse causam virtuales, & rationem à priori alterius, habet rationem scientiae; & ipsi hoc modo, sumptim dicimus Theologiam nostram proprie subalternari.

20 Obijcies ultimò contra secundam conclusionem: Apostolus 1. ad Corinth. 13. docet quod in Caelo lingua cessabit. & scientia destruetur: Ergo Theologia non remanebit, sed destruetur in patria.

Confirmatur: adveniente perfecto, evacuetur imperfectum, ut ibidem dicit Apostolus: sed Theologia nostra, cum sit obscura, & invidens, est cognitio imperfecta: ergo destruetur, adveniente visione beatifica, quae est perfecta cognitio.

Respondeo quod sicut quando Scriptura dicit, quod elementa post diem iudicii dissolventur: hoc non intelligitur de destructione quantum ad substantiam, sed solum quantum ad statum, vel modum, quatenus scilicet mutabuntur in statum perfectiorem: ita similiter quando Apostolus dicit, quod scientia destruetur, hoc non debet intelligi de destructione quantum ad substantiam, sed solum quantum ad modum obscuritatis, vel invidentiae, quem nunc habet, vel quantum ad modum operandi imperfectum, scilicet per conversionem ad phantasmata, & per species à sensibus acceptas: uterque enim hic modus cognoscendi in patria destruetur, quia tunc (ut docet D. Thomas, super hunc locum Apostoli) non erit ex necessitate, sed ex electione, conversio ad phantasmata. Et hunc esse sensum Apostoli patet satis ex contextu litterae, subdit enim: *Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.* Quod statim probat exemplo parvulorum, quorum imperfecta sapientia, & loquela destruitur cum aetate: non enim destruitur eorum sapientia & loquela simpliciter, sed quantum ad imperfectionem; quia adulti melius sapiunt & loquuntur.

Ad confirmationem dicendum cum eodem S. Doctore 1. parte quaest. 58. art. 7. ad 3. *Quod veniente perfecto evacuatur imperfectum, quod ei opponitur: sicut fides quae est eorum quae non videntur, evacuatur, visque veniente.* Non autem necesse est, quod adveniente perfecto, evacuetur imperfectum, quod ei non opponitur. Sicut quia imperfectio cognitionis vespertinae, non opponitur perfectioni cognitionis matutinae, per illam non evacuatur, ut ibidem docet Sanctus Thomas. Unde cum Theologia nostra non opponatur visioni beatae, quia non importat invidentiam positivam, sicut fides, sed negativam tantum (ut antea exposuimus) non evacuatur adveniente visione, sicut fides, sed potius petfi-

citur, & consummat, sicut charitas: sicut donum scientiae, & sapientiae, aliaeque virtutes, & dona, quae non repugnant statui beatitudinis.

ARTICVLVS III.

Quodnam sit subiectum vel obiectum nostrae Theologiae?

§. I.

Quibusdam praemissis difficultas resolvitur.

Notandum primò ex Capreolo quaest. 4. 21 prologi art. 1. concl. 2. quod in qualibet scientia aliquo modo differunt subiectum, & obiectum; obiectum enim scientiae est conclusio in illa demonstrata: subiectum vero est illud quod subijcitur in conclusionibus, & de quo praedicata aliqua, seu passiones demonstrantur. Veruntamen secundum communem Theologorum usum, subiectum & obiectum, pro eodem communiter accipiuntur, & idcirco in titulo quaerimus, quodnam sit subiectum, vel obiectum Theologiae.

Notandum secundò, obiectum esse duplex, aliud materiale, aliud formale. Obiectum materiale, dicitur illud, quod non per se & ratione sui attingitur à scientia, sed ratione obiecti formalis. Formale autem est illud, quod per se & ratione sui consideratur: v. g. in potentia visiva, corpus est obiectum materiale, quia non percipitur ratione sui, sed ratione coloris quo afficitur: ipse vero color, quia percipitur ratione sui, dicitur obiectum formale.

Notandum tertio cum Cajetano, hic art. 3. obiecti formalis duas esse rationes formales distinguendas: aliam quae dicitur ratio formalis quae: aliam quae vocatur ratio formalis sub qua. Ratio quae est res ipsa quae à potentia, vel scientia percipitur: ratio sub qua illa dicitur, quae mediante ratio quae in esse rei consideratur. v. g. in eadem potentia visiva, ratio quae, est color: ratio vero sub qua, est lux, quia mediante luce visiva percipitur colorem.

Notandum quarto, aliquid posse dici revelatum dupliciter. Primò, formaliter & immediate, sicut revelatum est, Deum esse trinum, Christum esse nomen. Secundò, virtualiter & mediate, quando scilicet in re immediate revelata, alia virtualiter continetur, vel tanquam effectus in causa, vel proprietates in essentia, quae per discursum deducitur: quo pacto in ista propositione, *Christus est homo*, haec, *Christus est risibilis*, virtualiter, & mediate censetur revelata. His praesuppositis.

Dico, obiectum formale & specificativum Theologiae, esse Deum, sub ratione Deitatis, ut cadit sub revelatione virtuali: ita quod ipsa Deitas sit ratio formalis quae: revelatio vero divina, virtualis, & mediata, ratio formalis sub qua. Obiectum autem materiale, extensivum, & terminativum, quodcumque revelatum à Deo. In hac sententia sic explicata, iam ferè omnes conveniunt: quamvis olim quidam antiqui Theologi assignaverint alia diversa obiecta, ut res & signa, Christum ut Redemptorem, vel opus nostrae reparationis, Deum ut praemiatorem, vel ut ultimum finem, actum meritorium, & similia: *Attendentes* (inquit S. Doctor hic art. 7.) *ad ea quae tractantur in ista scientia, non ad rationem secundum quam considerantur.*

Prima

23 Prima pars conclusionis, quæ asserit Deum sub ratione Deitatis, esse objectum formale specificativum Theologiæ, probatur duplici ratione D. Thomæ loco citato. Prima est: illud censetur esse objectum formale & specificativum cuiuslibet scientiæ, cuius cognitio principaliter quaeritur, & ad quod reducuntur cætera omnia quæ in ea tractantur: Sed cognitio Dei per se primò quaeritur in Theologiâ, & quæcunque in ea tractantur, reducuntur ad Deum sub ratione Deitatis: Ergò Deus sub hac ratione, est objectum formale Theologiæ. Major constat, Minor verò probatur. Nam cum Theologia, ut nomen ipsum significat, sit sermo, vel consideratio de Deo, rebusque divinis, cognitio Dei, est illud quod per se primò in illa quaeritur. Item quæcunque ab illa considerantur, vel sunt ipsemet Deus, vel aliquid ad illum pertinens; aut per modum proprietatis, ut attributa; vel ut effectus ab ipso procedens, ut creaturæ, de quibus agitur in prima parte; vel tanquam media ad ipsum conducentia, & ordinata, sicut actus humani, leges, gratia, virtutes, incarnatio, & sacramenta, de quibus in secunda & tertia parte disputatur: Ergò &c.

Confirmatur: sublato objecto formali, tollitur scientia: Sed quamvis nullum esset opus meritum, nec ulla sacramenta à Christo instituta; & licet Verbum Divinum, eandem humanam non assumpsisset, non propterea tolleretur Theologia: Ergò illa non sunt objectum formale ipsius. Major constat, Minor verò probatur. Quamvis enim illa non darentur, Theologia posset inferre plures conclusiones de Deo, & eius attributis, & probare Deum esse æternum, quia est immutabilis; infinitum, quia est ens per essentiam; intelligentem & scientem, quia est immaterialis; & cætera attributa per naturam divinam, tanquam per causam virtualem, seu rationem à priori, demonstrare: Ergò &c.

24 Secunda ratio D. Thomæ sic procedit: Idem debet esse objectum, seu subiectum principiorum, & totius scientiæ; cum tota scientia virtute contineatur in principiis: Sed Deus sub ratione Deitatis, est subiectum, vel objectum principiorum Theologiæ, nempe articulorum fidei: Ergò &c. Minor probatur: nam fides quæ præbet principia Theologiæ, cum sit virtus Theologica, habet pro objecto formali & specificativo Deum sub ratione Deitatis. Nunc enim veritas prima dicitur à D. Thomâ 2. 2. quæst. 1. art. 1. objectum fidei: tamen, ut Cajetanus ibidem §. Ad evidentiam docet, non sunt diversa, Deum esse objectum fidei, sub ratione Deitatis, aut veritatis: sicut nec ens, aut verum, esse objectum intellectus: Ergò &c. Ex quo probata manet secunda pars conclusionis, quæ affirmat quòd Deus, sub ratione Deitatis, est ratio formalis quæ Theologia. Ut enim exposuimus in tertio E notabili, ratio formalis quæ alicuius potentia, vel habitus, est illa quæ per se primò attingitur, à tali potentia, vel habitu, & ratione cuius alia percipiuntur: undè cum Deus sub ratione Deitatis, sit id, quod per se primò à Theologia attingitur, & in ordine ad quod omnia alia objecta considerantur, illa est eius ratio formalis quæ.

25 Secunda verò pars, quæ asserit revelationem virtualem, & mediatam, esse eius rationem formalem sub qua, evidenti ratione demonstratur. Theologia enim est habitus distinctus à fide, à Metaphysicâ, aliisque scientiis naturalibus; &

quasi medius inter illas: non posset autem ab illis distingui, nec inter eas mediare, nisi haberet pro ratione formali sub qua, revelationem virtualem, & mediatam: si enim eius ratio formalis sub qua, esset revelatio formalis, & immediata, conveniret cum fide, quæ nititur divinæ revelationi immediatæ: si autem non dependeret à revelatione virtuali, & procederet ex principis solo lumine naturali notis, non distingueretur à scientiis naturalibus; præsertim à Metaphysicâ, quæ Deum respicit, ut cognoscibilem ex creaturis, & lumine naturali intellectus. Ex quo probata etiam manet ultima pars. Illud enim censetur esse objectum materiale, extensivum & terminativum alicuius scientiæ, quod subest eius rationi formali sub qua, & ad quod illa se extendit & terminatur: Sed quodcunque ens revelatum à Deo, subest rationi formali sub qua Theologiæ, nempe revelationi virtuali; & Theologia potest ad illud se extendere, illudque contemplari sub tali lumine divinæ revelationis mediatæ & virtualis: Ergò quodcunque revelatum à Deo est objectum materiale extensivum, ac terminativum Theologiæ nostræ.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

26 Obijciens primò: nulla scientia probat de suo objecto quod sit, sed supponit; ut dicitur 1. Poster. Sed Theologia probat Deum esse, ut sequenti tractatu patebit: Ergò Deus non est objectum Theologiæ.

Respondeo, quod existentia subiecti, non potest probari ab aliqua scientia, à priori, & per medium proprium, & intraneum: bene tamen à posteriori, per medium ab alia scientia muratum, licet sibi deserviens & ministrans, & sic Theologia demonstrat existentiam Dei, rationibus desumptis à Metaphysicâ, quæ ministrat Theologiæ. Adde quòd existentia Dei ut Authoris supernaturalis, à Theologia non probatur; sed purè creditur, & sic est propriè subiectum eius; solum autem à rationibus Metaphysicis probat Deum esse, ut autorem naturalem.

27 Obijciens secundò: objectum adæquatum scientiæ, prædicari debet de omnibus partibus illius, & esse causa adæquata omnium proprietatum quæ in ea demonstrantur: Sed Deus sub ratione Deitatis, non habet illas conditiones: ergo &c. Maior patet, Minor probatur: Deus enim non prædicatur de Angelo, vel homine, & aliis objectis, de quibus in Theologia disputatur: item Deus sub ratione Deitatis, non est causa innascibilitatis v. g. quæ est in Patre, aliàs talis proprietas competeret cuilibet personæ divinæ, in qua Deitas reperitur; & sic Filius & Spiritus Sanctus essent innascibiles.

Respondeo negando Minorem: ad cuius primam probationem dicendum est, objectum adæquatum scientiæ prædicari debere de omnibus partibus illius, vel in recto, vel in obliquo; & hoc secundo modo Deum prædicari de homine, & Angelo, cæterisque objectis, de quibus in Theologia tractatur: quia illa, vel sunt ipsemet Deus, vel aliquid Dei, eius scilicet proprietates, vel effectus, vel media ad ipsum conducentia, ut antea exposuimus. Ad secundam probationem, responderetur objectum formale scientiæ debere esse radicem, & principium omnium proprietatum, quæ in ea demonstrantur, vel secundum

B

se, vel

se, vel quatenus reperitur in particulatibus speciebus determinatum: sic ens mobile, ut determinatum ad corpora cœlestia, & elementaria, est causa proprietatum, quæ de elementis, & corporibus cœlestibus, in Physica demonstrantur; unde ad hoc, ut Deus sub ratione Deitatis sit obiectum formale Theologiæ, satis est quod Deitas, ut determinata ad personam Patris, & modificata per relationem Paternitatis, sit radix inaccessibilitatis.

28 Obiicies tertio: illud omne pertinet ad obiectum formale quod specificativum Theologiæ, cui immediatè convenit ratio formalis sub qua ipsius Theologiæ: At non solum Deo sub ratione Deitatis, sed etiam omni enti supernaturali, immediatè convenit ratio formalis sub qua Theologiæ: ergo non solum Deus, sed etiam omne ens supernaturale, pertinet ad obiectum formale Theologiæ. Minor patet, nullum enim est ens supernaturale, quod non possit immediatè & per se revelari, & quod magis est, potest independenter ab ipso Deo ut autore supernaturali revelari; nec desineret esse Theologia, quamvis Deus non fuisset ipsi revelatus per lumen supernaturale, dummodo supponeretur cognitio naturaliter, & alia entia supernaturalia per fidem revelarentur. Maior verò probatur inductione in omnibus scientiis naturalibus, in quibus non assignatur aliquod ens particulare pro obiecto formali & adæquato, sed solum omne quod abstrahit à materia singulari, sensibili, aut intelligibili; & ut omne effugium præcludatur, & paritas sit adæquata; quamvis aliqua illarum scientiarum habeant unum obiectum principale, ad quod omnia alia de quibus tractant, referuntur; ut patet in Metaphysica respectu Dei, & in Logica respectu Demonstrationis, ad quam omnes alie secundæ intentiones ordinantur; quia tamen in Metaphysica, non solum Deus, sed tamen alia entia creata, & in Logica, non sola demonstratio, sed etiam alie secundæ intentiones, participant rationem formalem sub qua prædicantur scientiarum, & sunt obiecta per se scibilia ab illis, quamvis per impossibile, nec Metaphysica Deum, nec Logica Demonstrationem considerarent; ideo obiectum Metaphysicæ non est solus Deus, sed omne ens abstrahens à materia intelligibili, nec obiectum Logicæ sola Demonstratio aut Syllogismus, sed omne ens rationis secundò intentionale. Ergo similiter in proposito, quamvis Deus sit obiectum principale Theologiæ, non erit tamen eius obiectum adæquatum, sed omne ens divinum supernaturale inspiratione cognoscibile. Unde D. Thomas in prologo sententiarum qu. 1. art. 4. asserit ens divinum per inspirationem cognoscibile, esse subiectum Theologiæ, & paulò infra addit quod Deus non est eius subiectum, nisi sicut principaliter intentum.

Hoc argumentum videtur sine dubio opinionem illam reddere probabilem. Respondeo nihilominus distinguetur ad primam maiorem. Illud omne pertinet ad obiectum formale quod specificativum Theologiæ, cui immediatè convenit ratio formalis sub qua ipsius Theologiæ: si conveniat immediatè immediatione excludente solum discursum, nego Maiorem: immediatione excludente etiam ordinem, dependentiã, & attributionem ad aliud, concedo Maiorem, & sub eadem distinctione, nego Minorem. Ad probationem eius sibi subjunctam, transeat quod nullum

A sit ens supernaturale, quod non possit revelari independenter à revelatione supernaturali Dei sub ratione Deitatis, nego tamen in hoc casu remansuram Theologiam, aut fidem divinam, saltem eiusdem speciei cum ea quam habemus modo: fides enim nostra est virtus Theologica, hoc est immediatè & per se primò respiciens Deum tanquam obiectum suum specificativum: in casu autem posito, sicut non respiceret Deum, ita non esset Theologica, nec scientia aliorum entium supernaturalium esset Theologia, hoc est scientia de Deo, ut nomen sonat, sed alia quædam fides & scientia supernaturalium, à nostris specie distincta, utpote quæ diversum obiectum specificativum per se respicerent. Ad probationem verò Majoris, concessò Antecedente, & omnibus quæ in eius exemplum adducuntur, nego consequentiam & paritatem: ratio discriminis est, quia finis intrinsecus & essentialis scientiarum de quibus fit mentio in argumento, non est cognitio à cuius partialis obiecti, nec alia omnia minùs principalia considerant solum propter principale, sed etiam propter se: finis autem intrinsecus & essentialis nostræ Theologiæ, & fidei, est cognitio solius Dei, aliorum verò obiectorum minùs principalium, tantum propter Deum, & in ordine ad ipsum; unde omnia alia obiecta minùs principalia, erunt tantum obiecta secularia & materialia, solus autem Deus obiectum formale primarium & adæquatum: sicut respectu charitatis, solus Deus est obiectum specificativum, proximum autem, quia non amatur nisi in ordine ad Deum, est obiectum secundarium & materiale. Huius exemplum reperitur etiam in quibusdam scientiis naturalibus; Medicina enim, quamvis sub eadem abstractione, corpus humanum, & plura alia consideret, puta herbas, mixta, simplicia &c. quia tamen illa omnia considerat solum in ordine ad corpus humanum sanabile, solum corpus humanum sanabile, est obiectum eius formale specificativum & adæquatum, alia verò sunt tantum obiecta secularia & materialia: cuius ratio radicalis esse potest, quia habitus practici specificatur primariò à fine ad quem ordinantur, non verò ab aliis quæ in ordine ad finem considerant; Medicina autem est scientia practica, & similiter Theologia nostra, modo articulo sequenti explicando; alie verò scientie, de quibus fit mentio in argumento, sunt simpliciter speculative, nec habent alium finem intrinsecum, quam cognitionem suorum obiectorum.

Ad locum verò D. Thomæ desumptum ex prologo sententiarum, variè respondent Thomista: Caietanus enim dicit quod D. Thomas non asserendo, sed opinando illud dixit. Capreolus verò asserit S. Doctorem loqui de subiecto materiali & extensivo, Alii existimant, ipsum usurpare nomen *entis divini*, prout est analogum analogiã attributionis, subindeque supponere pro principali analogato, scilicet Deo: quod confirmant exemplo sani, quod est obiectum medicinæ, quod ibidem à D. Thoma adducitur. Si verò alicui nulla istarum responsionum placeat, non existimo de hoc multum esse curandum, cum in præsentis articulo sua summa, tanquam in suo testamento, S. Doctor clarissimè suam mentem expresserit.

Obiicies ultimò contra tertiã partem conclusionis: Ratio formalis sub qua obiecti scientiæ, debet esse illi intrinseca: Sed revelatio virtualis, cum

cum fundetur in extrinseco Dei testimonio, A non est quid intrinsecum objecto Theologiæ: Ergo non est eius ratio formalis *sub qua*.

Respondeo maiorem esse veram in scientiis naturalibus, non autem in Theologia, quia scientiæ naturales procedunt ex lumine naturali intellectus & primorum principiorum, in quæ suas conclusiones resolvunt: Theologia verò procedit ex articulis fidei, & in extrinseca Dei dicentis seu testificantis auctoritate fundatur, ac in ipsam ultimò suas conclusiones resolvit.

§. III.

Corollaria precedentis doctrina.

X dictis colliges primò, quod alio modo B
Theologia considerat Deum, quam Metaphysica, quæ dicitur *Theologia naturalis*: Metaphysica enim agit de Deo, ut per creaturas cognoscibili, ita ut creaturæ se habeant, ut gradus quibus ascendimus, & elevamur ad Dei cognitionem, iuxta illud ad Rom. i. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Theologia autem primo aspectu considerat Deum eiuque attributa; & ex consideratione Dei, tanquam primæ causæ, & primi principii, procedit, & descendit ad cognitionem creaturarum. Unde in Metaphysica prior est consideratio creaturarum, quam Dei: in Theologia à contrâ, prior est consideratio Dei, quam creaturarum. Quare (ut infra dicemus) illa est nobilior, & perfectior Metaphysicâ, aliisque scientiis ordinis naturalis; & est veluti quædam expressio, & imago divinæ scientiæ & sapientiæ, quæ ut dicit Dionysius cap. 7. de divinis nominibus, *seipsam cognoscens sit alia*.

Secundò colliges contra Vazquem, in Hæreticis non esse veram Theologiam, illamque specie distingui à nostra: quia nostra deducit suas conclusiones, ex principiis fidei divina creditis, & habet pro ratione formalis *sub qua*, revelationem virtualement: Theologia autem hæreticorum deducit suas conclusiones ex principiis fidei solum humana creditis; nec habet pro ratione formalis revelationem divinam, sed traditionem humanam; unde illa est potius fides humana, vel opinio, quam scientia. Quare Dionysius cap. 2. de divinis nominibus, loquens de illo qui divinis eloquiis resistit, qualis est Hæreticus. Longe, inquit, *omni erit à nostra Theologia, & curandum non est illius manu ductionis ad Theologiam scientiam*. Item Augustinus dicit, Theologiam esse scientiam, quæ fides saluberrimè gignitur, & nutritur, defenditur, & roboratur. Ex quo inferes in Theologo qui amittit fidem circa aliquem articulum, non remanere Theologiam ejusdem rationis cum ea, quæ est in Catholicis, sed quasi quoddam illius cadaver, amissa enim fide, non potest amplius vivere nec subsistere Theologia.

Dices: Hæreticus nullo modo hæsitat circa principia, & conclusiones Theologiæ: Ergò habet de illis certitudinem, & consequenter scientiam.

Respondeo Hæreticos habere de articulis fidei, & de conclusionibus Theologiæ, solum certitudinem quandam subjectivam, quæ est quædam pertinacia, orta vel ex illo quum voluntate, vel ex proprio iudicio, quò judicant talem vel talem articulum fidei esse acceptandum, non verò alios: non autem de illis habere certi-

Tom. I.

tudinem objectivam, procedentem ex motivo divinæ revelationis, quæ omninò necessaria est ad fidem, & Theologiam. Unde dicit D. Thomas 2. 2. quæst. 5. art. 3. *quod Hæreticus circa unum articulum, non habet fidem de aliis articulis, sed opinionem quandam, secundum propriam voluntatem*.

Colliges tertio, conclusiones Theologicas, formaliter quæ tales, non esse de fide. Ratio est, quia omne quod creditur fide divinâ, debet immediatè & formaliter à Deo revelari: At conclusiones Theologiæ, non sunt formaliter & immediatè revelatæ, sed virtualiter tantum & immediatè, cum ejus ratio formalis *sub qua*, non sit revelatio formalis & immediatè, sed virtualis tantum & mediata: alioquin (ut supra ostendimus) illa non distingueretur à fide: Ergò &c. Dixi *formaliter quæ tales sunt*: quia conclusiones Theologiæ, materialiter consideratæ, possunt esse de fide: multæ enim sunt propositiones determinatæ ab Ecclesia tanquàm de fide, quæ possunt fieri conclusiones Theologice, ut constat in hac demonstratione: *Filius Dei naturalis est consubstantialis Patri: Sed Christus est Filius Dei naturalis: Ergo est consubstantialis Patri*. Similiter in ista. *Qui est Deus & homo, habet divinam & humanam voluntatem: Sed Christus est Deus & homo; Ergo habet divinam & humanam voluntatem*.

Advertendum tamen est, quod ille qui negaret aliquam conclusionem Theologicam, quæ ex principis revelatis per evidentem consequentiam infertur, qualis est ista, *Christus est visibilis*, censeretur esse Hæreticus: quia non censeretur negare bonitatem illationis, quæ lumine naturali evidens est, sed principium fidei, ex quo illa evidenter deducitur.

Colliges quarto: Theologiam esse unam specie infimâ scientiam, nec illam dividi in plures habitus partiales specie à versos. Ita communiter docent Thomistæ cum S. Doctore hic art. 3. contra Recensiores, qui volunt Theologiam non esse unum simplicem habitum, sed illam coalescere & componi ex pluribus habitibus partialibus specie distinctis.

Probatur hoc corollarium ratione D. Thomæ. Unitas potentiæ & habitus consideranda est, non secundum objectum materialiter, & in esse entis consideratum, sed secundum quod subest ejus rationi formali: licet enim homo, leo, & lapis, specie inter se differant: quia tamen conveniunt in una ratione colorati, quæ est objectum formale visus, unum specie à toma sensum specificant: Sed omnia objecta, quæ à Theologia considerantur, communicant in una ratione formali; licet enim illa agat de Deo, de Angelis, & hominibus; de vitis, & virtutibus; de gratia, & de peccatis, aliisque rebus, plusquam specie diversis, illas tamen non considerat, nisi secundum quod substant divinæ revelationi: Ergò Theologia est una specie infimâ scientia, nec in plures habitus specie à versos dividi potest. Pro cuius evidentia.

Notandum est primò cum Caietano hic §. *Ad evidentiam*. Ad unitatè aut distinctionem scientiarum non sufficere rationem quæ objecti earum, illud in esse rei constituentem; constat enim eandem scientiam secundum speciem, qualis est Metaphysica, agere de rebus plusquam specie distinctis in genere rei, ut de substantia, & accidente. Itè ut dicit D. Thomas hic art. 1. ad

B 2

2. Ean-

2. Eandem conclusionem demonstrat Astrologus, A
& naturalis, puta quod terra est rotunda, &c. Sed
præterea requiri rationem formalem *sub qua*,
constituentem objectum in genere scibilis: ab
utraque enim ratione *qua*, & *sub qua*, unitas &
distinctio scientiæ pendet, ita ut ratio *qua*, ut
subordinata rationi *sub qua*; & ratio *sub qua*,
ut determinatur à ratione formali *qua*, unita-
tem & distinctionem scientiæ præbeant. Quod
etiam docet Caietanus 1. Poster. cap. 2. ubi & ait,
verba illa Aristotelis 3. de anima textu 38. *Secu-
tur autem scientia sicut & res*, non esse intelligenda
de ipsis rebus, prout res sunt, sed prout
ingrediuntur genus scibilis, & quatenus sub-
ordinantur rationi *sub qua*, Unde quando di-
citur unitatem specificam potentiae vel habitus,
ex eius ratione formali sumendam esse, hoc in-
telligendum est de ratione formali *qua*, ut mo-
dificata & determinata per rationem formalem
sub qua.

37 Notandum secundò: hoc interesse discrimen
inter Theologiam, & scientias naturales, quod in
objectis istarum, ratio formalis *sub qua* sumitur
ex tali modo immaterialitatis, scilicet abstractionis
à materia, sive potius ex principiis illarum,
prout subsunt tali vel tali abstractioni, quæ tri-
plex assignari solet à Philosophis: una à materia
singulari, quæ convenit objecto Physicæ, alia
à materia sensibili, quæ competit Geometriæ,
Arithmeticæ, & aliis Mathematicis; Altera à
materia intelligibili quæ est propria Metaphy-
sicæ: in objecto verò Theologiæ ratio formalis
sub qua, non est immaterialitas, sed revelatio vir-
tualis, quæ est ratio superior, sub qua Theolo-
gia considerare potest, ea quæ in diversis scien-
tiis Philosophicis pertractantur, ut hic art. 3. ad
2. docet D. Thomas. Et ratio hujus est quia sicut
res non sunt cognoscibiles per fidem, eò quod
habeant talem, aut talem immaterialitatem, sed
quia sunt à Deo revelatæ, ita per Theologiam
scibiles sunt; quia sunt revelatæ mediâtè (hoc
est quia deducuntur ex aliis rebus revelatis)
non verò quia subsunt tali vel tali abstractioni,
à materia. Cùm igitur hæc revelatio virtua-
lis, sit unius simplicissimæ rationis, omnia quæ
in illa communicant, suntque divinitus reve-
lata, ad unam scientiam specie, nempe Theo-
logiam, spectant, sicque, ut docet Capreolus
quæst. 3. prologi ad 3. contra 4. *Si quis omnes
conclusiones omnium scientiarum cognosceret, in
quantum divinitus revelabiles sunt; hoc est quod
formalis ratio assentiendi in illis conclusionibus, esset
lumen divina revelationis, utique unicum haberet ha-
bitum, & non plures.* Quod si Deus plures scien-
tias, nempe Physicam, & Geometriam alicui in-
funderet, tunc (inquit Caietanus hic §. *Pro evi-
dentia*) revelatio ad illas scientias compararetur,
ut causa efficiens ad effectum, non tamen
ut ratio seu modus cognoscendi objecti; ille enim
homo Geometricus sciret, sub illa met ratione,
quæ alii Geometriæ sciunt; unde in tali
casu, illæ scientiæ non essent ejusdem rationis
& speciei, sicut est Theologia nostra; per quod
solvitur instantia quæ fieri solet contra ratio-
nem D. Thomæ jam expositam.

38 Dices primò: omnes Mathematicæ ad minus
differunt specie, & tamen considerant suum ob-
jectum, sub eadem ratione formali *sub qua*, ead-
em scilicet abstractione à materi sensibili: Ergo
ex eo quod omnia quæ tractantur in Theologia,
subsunt eidem rationi *sub qua*, divinæ sci-

licet revelationi virtuali, non sequitur illam esse
se unam specie atomâ scientiam.

Respondeo primò, rationem *sub qua* in Ma-
thematicis & aliis scientiis naturalibus, non esse
solum abstractionem à materia sensibili; sed
etiam principia ex quibus procedunt, prout
subsunt tali abstractioni: unde cùm talia prin-
cipia in Mathematicis sint specie diversa, illa
specie inter se differunt, quamvis in eadem ab-
stractione conveniant.

Respondeo secundò, omnes scientias Mathe-
maticas, convenire quidem in eadè abstrac-
tione à materia sensibili, genericè sumpta, differre
tamen penes diversos modos illius: hæc enim
non consistit in indivisibili, sed habet diversos
modos & gradus, secundum quos scientiæ Ma-
thematicæ diversificantur; numerus enim v.g.
qui est objectum Arithmeticæ, est simplicior
quantitate continuâ, quæ est objectum Geome-
triæ: quantitas enim continua maxime comita-
tur materiam, & habet conditiones illius; unde
Arithmetica est simplicior, & magis abstrahit à
materia sensibili, quam Geometria. Similiter
quia linea visualis, quæ est objectum Perspectivæ,
consideratur per ordinem ad visum, qui est
nobilitior potentia, & magis abstrahens à mate-
ria & motu, quâ auditus, quem respicit numerus
ut sonorus, qui est objectum Musicæ: Perspectiva
magis abstrahit à materia sensibili, quâ Musica.

C Dices secundò: omnes conclusiones Theo-
logicæ non attinguntur sub revelatione virtua-
li: Ergo non subsunt eidem rationi *sub qua*, &
consequentur non constituunt unum specie ha-
bitum. Consequentia patet ex dictis, Antecedens
verò probatur. In Theologia sunt aliqua
demonstrationes, quæ deducuntur ex una præ-
missa naturali, & altera revelata, ut constat in
hoc exemplo, *Omnis homo est risibilis: Christus est
homo: ergo Christus est risibilis.* Atqui in tali de-
monstratione, conclusio non subsistat revelatio-
ni virtuali: Ergo omnes conclusiones Theo-
logicæ, non attinguntur sub revelatione virtuali.
Minor subsumpta probatur. Ut aliqua conclu-
sio sit virtualiter revelata, oportet quod causa
ejus adæquata, id est utraq; præmissa, sit forma-
liter revelata: Sed in tali demonstratione, præ-
missa naturalis non est formaliter revelata, cùm
sit cognita lumine naturali: Ergo &c.

Respondeo primò negando Antecedens, ad
cujus probationem, nego Minorem. Ad proba-
tionem Minoris, dicendum est, quod sola præ-
missa de fide, continet totam veritatem & certi-
tudinem conclusionis, & quod altera lumine
naturali nota, assumitur tantum per accidens,
& propter imperfectionem subjecti, quod eget
ministeriè luminis naturalis, ad acquirendam
scientiam. Unde in scientia beata, quæ non eget
discursu formali, hæc veritas, *Christus est risibilis*,
videtur in hac sola propositione, *Christus est ho-
mo*, tanquam in causa adæquata.

Secundò dici potest, quod quando propositio
lumine naturali nota, conjungitur cum altera de
fide, aliquò modò subsistat revelationi virtuali;
quia tunc ab altera quæ est de fide, modificatur,
confortatur, & elevatur: sicut cogitativa in ho-
mine, propter conjunctionem quam habet cum
potentia intellectiva, participat modum quem-
dam intellectualitatis, & veluti radium quem-
dam luminis intellectualis, ratione cuius potest
perfectè discurre, ut docent Philosophi in li-
bris de anima.

ARTICULUS IV.

An Theologia sit eminenter formaliter Speculativa & practica?

§. I.

Quibusdam præmissis, conclusio affirmativa statuitur.

40 Notandum primò, aliquam perfectionem contineri posse in aliquo tripliciter: nempe formaliter tantum, sicut rationalitas est in homine: eminenter tantum, sicut calor in Sole; formaliter simul & eminenter, sicut sensitivum & vegetativum in anima rationali, iustitia & misericordia in Deo.

Notandum secundò, inter habitum speculativum & practicum, hanc esse differentiam: quod primus sistit in sola veritatis contemplatione, secundus vero ordinatur ad operationem, vel immediatè eam dirigend., & reguland., sicut prudentia, & ars, vel saltem mediatè & remotè, ut patet in sydere si, quæ habitus practicus est, & tamen, non immediatè, sed mediante prudentiâ dirigit studiosam operationem; & in Ethica, quæ est scientia practica, quia tradit regulas humanorum actuum in communi, quas prudentia naturalis applicat ad hoc vel illud particulare factum.

Notandum tertio, ea quæ sunt dispersa in inferioribus, uniri & conjungi in superioribus, sicut visivum & auditivum in sensu communi, vegetativum & sensitivum in anima rationali; & sicut species quæ Angelus cognoscit naturam genericam animalis v.g. continet, & repræsentat naturam hominis, leonis, equi, &c. ut dicitur in tractatu de Angelis. His præmissis.

41 Dico, Theologiam esse eminenter formaliter speculativam & practicam, magis tamen esse speculativam, quam practicam. Ita D. Thomas hic art. 4. ejusque Discipuli, contra plures ex recentioribus, qui docent Theologiam esse tantum speculativam, vel tantum practicam, secundum diversos habitus partes, ex quibus putant illam esse compositam & coalitam.

Probatur primò conclusio ex principiis articulo præcedenti statutis. Ut enim ibidem ostendimus, Theologia habet pro ratione formali quæ, Deum, sub ratione Deitatis; pro ratione verò sub qua, revelationem virtuales: Sed ex utroque capite habet, quod sit simul speculativa & practica: Ergo &c. Minor probatur: cum enim Deus, sub ratione Deitatis, sit prima veritas, & ultimus finis, est etiam prima regula speculationis & praxis, primumque speculabile & operabile: operabile, inquam, non physicè, sed moraliter: quatenus actibus nostris meritoriis, in ratione ultimi finis consequibilis est. Item revelatio virtualis supponit fidem, quæ est eminenter formaliter speculativa & practica: cum non solum inhaereat, & innitatur primæ veritati revelanti; sed etiam ad operationem & dilectionem se extendat, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 9. art. 3. his verbis: *Fides primò & principaliter in speculatione consistit, in quantum inhaeret primæ veritati: sed quia prima veritas est ultimus finis propter quem operamur, inde etiam est quod fides ad operationem se extendit, secundum illud ad Galat. 5. fides per dilectionem operatur.*

Tom. I.

A Confirmatur primò: donum scientiæ magis & principaliter speculationem respicit, quæ homo scit quæ fide tenere debeat: secundariò autem extendit se ad operationem, secundum quod credibilium scientiâ in agendis dirigimur, ut ibidem docet S. Doctor, ex quo infert tale donum esse simul speculativum & practicum: Ergo similiter cum Theologia non sistat in contemplatione primæ veritatis, & articulorum fidei; sed etiam se extendat ad operationem, eam dirigendo, remotè saltem & mediatè, quatenus tradit media quæ ad illam conducunt, non solum est speculativa, sed etiam practica, quamvis magis sit speculativa quam practica: quia ut ait S. Doctor hic art. 4. *Principaliter agit de rebus divinis, quam de actibus humanis, de quibus agit, secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua beatitudo consistit.* Adde quod, fides à quâ Theologia dependet, primò & principaliter est speculativa, ut docet D. Thomas loco supra citatò: Ergo & Theologia.

B Confirmatur secundò: Metaphysica est speculativa, quia agit de Deo ut primo principio, moralis verò, practica, quia tractat de ultimo fine, & mediis ad illum conducentibus: Ergo cum Theologia utrumque præster, & consideret Deum in ratione primi principii, & ultimi finis; agatque de mediis ad illum conducentibus, simul erit speculativa & practica.

C Confirmatur tertio: quæ sunt dispersa in inferioribus, uniantur in superioribus, ut docet Dionysius, & constat in anima rationali, in sensu communi, & speciebus Angelicis, ut exposuimus in tertio notabili: Sed Theologia est superior ad omnes scientias naturales, cum versetur circa objectum infinitum, illudque attingat, sub lumine divinæ revelationis: Ergo practicum & speculativum, quæ sunt differentia divisiæ scientiarum naturalium, adunantur in Theologia, & in ea eminenter formaliter continentur: sicut vegetativum & sensitivum in anima rationali, & visivum & auditivum in sensu communi.

42 Probatur secundò ratione quam indicat D. Thomashic art. 4. his verbis: *Licet in Philosophicis, alia sit doctrina practica, alia speculativa; Sacra tamen Doctrina comprehendit sub se utramque, sicut Deus eadem scientiâ cognoscit se & ea quæ facit.* Ex quibus verbis hæc potest desumi ratio. Theologia est quædam impressio, seu imago scientiæ divinæ, ut docet idem S. Doctor hic art. 3. ad 2. At scientia Dei est eminenter formaliter speculativa & practica, ut tractatu 3. ostendemus: Ergo & Theologia.

§. II.

Solvuntur objectiones.

E Obiicit primò: duæ differentia opposita, 44 divisiæ alicujus generis, non possunt eidem speciei convenire, sicut rationale & irrationale eidem animali. Sed speculativum & practicum sunt differentia opposita, divisiæ scientiæ ut sic: Ergo non possunt simul convenire Theologiæ.

Respondeo negando M. iorem: practicum enim & speculativum, non sunt differentia divisiæ scientiæ ut sic, & prout scientia est genus supremum, ad Theologiam & scientias naturales; sed tantum scientiæ naturalis ut sic, & prout est genus subalternum ad omnes scientias naturales.

B 3

U

Ut enim notat hic Cajetanus, speculativum & practicum se habent ad scientiam ut sic, sicut visivum & auditivum ad sensum. Unde sicut sensus ut sic, primò dividitur in communem & proprium: proprius verò subdividitur in visum, auditum, &c. Ita scientia ut sic, dividitur primò in infinitam, id est habentem objectum infinitum, qualis est Theologia; & finitam, seu habentem objectum finitum, qualis est scientia purè naturalis; & hæc subdividitur in speculativam & practicam. Quamvis ergo speculativum & practicum sint differentia essentialia distinguentes scientias finitas, subindeque non possunt in illis adunari; non tamen sunt differentia essentialia scientiæ infinitæ, sed in illa adunari possunt, & eminenter formaliter contineri: quia, ut supra dicebamus, quæ sunt dispersa in inferioribus, uniuntur in superioribus, & objectum infinitum, potest simul esse regula speculationis & praxis, cum sit simul prima veritas & ultimus finis.

Dices, Metaphysica etiam considerat Deum, & tamen est purè speculativa: Ergo hæc ratio nulla est.

Respondeo primò, Metaphysicam non respicere Deum, sub ratione Deitatis, sicut Theologiam, sed ut est ens abstractum à materia intelligibili, nec illum considerare sub ratione ultimi finis, saltem formaliter & directè; cum non agat de mediis ad illum conducentibus, sicut Theologia.

Respondeo secundò, quod licet daretur Metaphysicam respicere Deum sub ratione Deitatis, in hoc tamen differtur à Theologia, quòd prima illum respiciat, ut cognoscibilem ex creaturis, & lumine naturali intellectus creati: secunda verò eum attingat, sub lumine supernaturali fidei, quæ est eminenter formaliter speculativa & practica, ut constat ex supra dictis.

Obicies secundò: si Theologia esset simul speculativa & practica, quilibet etiam ejus actus esset speculativus & practicus: Sed hoc est falsum: Ergo &c. Major videtur manifesta, nam in quolibet actu reperiri debet ratio formalis objecti & habitus. Minor verò probatur. Ista conclusio Theologica, *In divinis sunt quatuor relationes*, videtur esse purè speculativa; & hæc, *Peccatum mortale privat gratiâ & charitate, ac inducit reatum pœne aeternæ*, merè practica: Ergo quilibet actus Theologiae non est simul speculativus & practicus.

Respondent aliqui negando minorem: ad cujus probationem, negant subsumptum: imò, inquirunt, qualibet prædictarum conclusionum, est simul speculativa & practica: quia non debemus judicare, an aliquis actus sit speculativus, vel practicus, ex objecto materiali, sed ex ratione formali: quæcunque autem tractantur in Theologia, attinguntur sub lumine divinæ revelationis, & per se ordinantur ad Dei visionem, quæ simul est contemplatio primæ veritatis, & consecutio ultimi finis, ideoque simul includunt rationem practici & speculativi, quamvis secundum se, & secundum objectum materiale, appareant merè speculativa, vel merè practica. Hæc solutio probabilitate non caret.

Secundò tamen responderi potest, negando sequelam majoris, licet enim anima rationalis sit eminenter formaliter vegetativa & sensitiva, quilibet tamen ejus actus non est vegetativus & sensitivus: ita licet habitus Theologiae sit emi-

nenter formaliter speculativus & practicus, non requiritur tamen, ut quilibet ejus actus utramque rationem habeat, quia quilibet actus non fertur ad omnia quæ pertinent ad habitum: unde licet quilibet actus debeat participare rationem formalem habitus, non est tamen necessarium, quod illam totaliter & adæquatè participet: licet enim illa sit formaliter indivisibilis, virtualiter tamen divisibilis est, & una actui in adæquatè convenire potest.

ARTICULUS V.

An Theologia sit certior aliis scientiis & habitibus naturalibus?

§. I.

Tria præmittuntur ad resolutionem questionis necessaria.

Notandum primò: quod sicut duplex est veritas, una objectiva, quæ est in rebus ipsis; & alia formalis, quæ refidet in intellectu cognoscente, ut docetur in Metaphysica, ita & duplex certitudo: una objectiva, quæ est firma & invariabilis objecti determinatio; alia formalis, seu subjectiva, quæ est firma adhesio intellectus ad verum. Et hæc adhuc est duplex: una impropria, quæ oritur ex sola motione & imperio voluntatis, determinantis intellectum ad assentiendum alicui objecto, ut contingit in Hæreticis, qui non credunt ex motivo divinæ revelationis, sed ex eo quod judicant unum articulum fidei esse credibilem, non verò alium; & hæc magis dicenda est pertinacia quam certitudo: altera propria, quæ oritur ex efficacia medii, vel rationis determinantis intellectum ad assentiendum veritati, & de hac solum procedit questio.

Notandum secundò: aliquam scientiam, vel habitum, posse dici duobus modis alio certiorrem: Primò quoad se, quia scilicet ex se & ex sua natura, firmiores habet causas suæ certitudinis. Secundò quoad nos, quando scilicet ejus certitudo est magis connaturalis, & proportionata nostro intellectui, magisque illum satiet & quietat, quod contingit, quando certitudo est conjuncta cum claritate & evidentia.

Notandum tertio: aliud esse quod aliquis habitus vel scientia sit certior prout est in nobis, & aliud quod sit certior quoad nos. Ad primum enim sufficit, quod talis habitus vel scientia, ut recepta in nostro intellectu, & quatenus illum informat, majorem ei tribuat certitudinem, & adhesionem ad verum: ad secundum verò requiritur insuper quod talis certitudo sit magis connaturalis, & proportionata intellectui nostro, magis illum satiet & quietet; magisque ab illo motus hæsitationis & dubitationis excludat. Quæ distinctio diligenter annotanda est, ex ejus enim inadvertentia frequens contingit apud aliquos recentiores hallucinatio, & æquivocatio in hac materia.

§. II.

Triplex conclusio statuitur.

Dico primò: Theologiam esse certiorrem quoad se, quilibet scientiâ, & habitu naturali, non solum certitudine objectivâ, sed etiam subjectivâ. Ita D. Thomas hic art. 5 & omnes

omnes ejus Discipuli, contra aliquos recentiores.

Prima pars conclusionis est evidens Illa enim scientia est certior certitudine objectivâ, quæ veritatem circa objectum magis certum, magisque immutabile, & necessarium: Sed Deus, qui est objectum Theologiæ, majorem habet certitudinem, & immutabilitatem, ac necessitatem essendi, quam omnia alia entia creata, quæ sunt objecta aliarum scientiarum; ut enim dicitur Jacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*: Ergo Theologia certior est, certitud. ne objectivâ, omnibus aliis scientiis & habitibus ordinis naturalis.

48 Secunda verò pars, in qua major est difficultas, probatur: certitudo formalis, seu subjectiva, oritur ex efficaciâ, & infallibilitate mediæ determinantis intellectum ad assentiendum veritati, ut declaravimus in primo notabili: Sed medium cui Theologia innititur, & quò utitur ad probandas veritates quæ in ea demonstrantur, est magis certum, magisque infallibile, & immutabile, quam media ex quibus scientiæ naturales procedunt ad probandas suas conclusiones: illæ enim utuntur mediis & principiis purè naturalibus, Theologia verò principiis revelatis, & fide divinâ creditis, quæ majorem habent certitudinem & infallibilitatem, quam principia lumine purè naturali cognita: ut docent Theologi 2. 1. quæst. 4. art. 8 & colligitur ex illis verbis Christi Lucæ 21. *Cælum & terra transibunt; verba autem mea non preteribunt*. Quorum verborum sensus est (ut exponunt Sancti Patres) veritates totius naturæ potius defuturas, quam verborum Christi. Unde Augustinus: *Facilius dubitarem vivere me, quam esse vera quæ audivi*.

7. 10. 49 Confirmatur primò: ille habitus dicitur certior quoad se, qui habet majores & firmiores causas suæ certitudinis & infallibilitatis: At fides, & consequenter Theologia, quæ illi innititur, majores & firmiores habet causas suæ certitudinis, & infallibilitatis, quam scientiæ naturales: Ergo est certior quoad se. Major constat ex primo notabili. Minor verò probatur. Assensus primorum principiorum, & veritatum naturalium, est à natura nos movente ad illum: assensus autem fidei est à motione, & impulsu Spiritus Sancti, excitantis piam affectionem ad credendum, ut docetur in tractatu de fide: Sed Spiritus Sanctus movens nos ad credendum, est causa firmior, & infallibilior, quam natura movens nos ad assensum primorum principiorum & veritatum naturalium: Ergo &c.

Confirmatur secundò: magis repugnat quod Deus erret vel mentiatur immediatè per seipsum, quam per causam secundam: At si in assensu fidei vel Theologiæ posset esse error, vel falsitas, Deus immediatè per seipsum erraret, aut mentiretur, cum fides nitatur divinæ veritati, & infallibilitati ac evidentie cognitionis divinæ, unde Richardus à Sancto Victore, *Domine error est quod credimus, à te decepti sumus*. Si autem esset error in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, Deus erraret solum mediante causâ secundâ, quam ut auctor luminis naturalis moveret ad assentiendum illis principiis & veritatibus revelatis: Ergo magis repugnat repetiri errorem in assensu fidei, vel Theologiæ, quam in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium.

Confirmatur tertio: certitudo supernaturalis superat & transcendit certitudinem totius naturæ: Sed certitudo fidei, & Theologiæ, quæ illi innititur, supernaturalis est; certitudo verò scientiarum naturalium, est purè naturalis, & consistit intra limites naturæ: Ergo certitudo fidei superat certitudinem scientiarum naturalium.

Dico secundò, Theologiam non solum secundum se, vel prout est in Deo, & Beatis; sed etiam prout est in nobis viatoribus, & prout informat intellectum humanum, instructum habitû fidei, certior esse quâlibet scientiâ, & habitû ordinis naturalis.

Hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedenti, nam Theologia, etiam prout est in nobis, procedit ex principiis cognitis lumine supernaturali fidei: At certitudo fidei, cum innitatur causâ omnino infallibili, scilicet revelationi divinæ, & motioni Spiritus Sancti, excedit omnem certitudinem ordinis naturalis: Ergo Theologia, etiam ut est in nobis viatoribus, certior est quâlibet scientiâ, & habitu ordinis naturalis.

Confirmatur: repugnat causam formalem informare subjectum, & non tribuere ei suum effectum formalem, siquidem effectus formalis non est aliud, quam causâ formalis, ut communicata subjecto: Sed assensus fidei & Theologiæ, cum nitatur divinæ revelationi formali, aut virtuali, firmior est & certior quolibet assensu naturali, ut jam ostendimus: Ergo etiam prout est in nobis, & prout informat intellectum nostrum, majorem illi communicat firmitatem & certitudinem.

Dico tertio: Theologiam esse minus certam, quoad nos, scientiis naturalibus, & habitu primorum principiorum. Est contra quosdam recentiores, est tamen D. Thomæ locis, statim citandis, Capreoli in 3. dist. 25. art. 1. conclusione 3. & art. 3. ad 2. contra 3. Et Cajetani hîc & 2. 2. quæst. 4. art. 8.

Probatur primò ex D. Thomâ hîc art. 5. ad 1. ubi eam sibi proposuisset hoc argumentum, *Certitudo pertinet ad dignitatem scientiæ: sed alia scientia de quibus dubitari non potest, videntur esse certiores sacrâ doctrinâ, cujus principia (scilicet articuli fidei) dubitationem recipiunt: ergo alia scientia videntur istâ digniores*. Respondet, *Ad primum dicendum quod nihil prohibet id quod est certius secundum naturam, esse quoad nos minus certum, propter debilitatem intellectus nostri*. Et 2. 2. quæst. 4. art. 8. quærit an fides sit certior habitû primorum principiorum, sapientiâ, & scientiâ: & concludit his verbis: *Dicendum est quod certitudo potest considerari dupliciter. Uno modo ex causa certitudinis, & sic dicitur esse certius illud quod habet certior causam: & hoc modo fides est certior tribus prædictis, quia fides innititur veritati divinæ; tria verò prædicta innituntur rationi humana. Alio modo potest considerari certitudo ex parte subjecti, & sic dicitur esse certius quod plenius consequitur intellectus hominis. Et per hunc modum, quia ea quæ sunt fides, sunt supra intellectum hominis, non autem quæ subsunt tribus prædictis, ideo ex hac parte fides est minus certa. Sed quia unumquodque judicatur, simpliciter quidem secundum causam suam; secundum autem dispositionem, quæ ex parte subjecti est, judicatur secundum quid, inde est quod fides est simpliciter certior, sed alia sunt certiora secundum quid, scilicet quoad nos. Quibus verbis clarissime docet, habitum fidei* (idem

(idem dicendum est de Theologia quæ illi innitur) esse quidem certiorum secundum se habituum scientiæ, sapientiæ, & primorum principiorum, quia habet causas certiores, & innitur veritati divinæ, cum alii habitus innitantur rationi humanæ: esse tamen minus certum quoad nos, & ex parte subjecti; quia cum ea quæ sunt fidei, sint supra intellectum hominis, nec sint clara & evidentiæ, sicut ea quæ sciuntur, intellectus humanus, non ita, plenè illa consequitur. Unde cum sibi primo loco objecisset, quod fides, cum non excludat omnem dubitationis motum, non videtur esse certior scientiæ, & sapientiæ, quæ non habent dubitationem, circa ea quorum sunt. Respondet quod illa dubitatio non est ex parte causæ fidei, sed quoad nos: in quantum non plenè assequimur per intellectum ea quæ sunt fidei.

52 Nec valet responsio quorundam recentiorum, qui dicunt, quod quando D. Thomas docet, fidem minus esse certam scientiæ, sapientiæ, & habituum primorum principiorum quoad nos, & ex parte subjecti; loquitur de subjecto nudè sumpto, seu de intellectu humano, non utente habitu fidei, non autem de subjecto, tali habitu informato, & de intellectu habitu fidei utente. Hæc enim interpretatio evidentissimè repugnat textui: nam D. Thomas in illo articulo, non comparat habitum scientiæ, sapientiæ, & primorum principiorum, cum intellectu nudè sumpto (esset enim absurda hæc comparatio) sed cum ipso habitu fidei; & docet, quod licet fides sit certior simpliciter, & quoad se, illis habitibus, est tamen minus certa secundum quid, sive quoad nos, & ex parte subjecti: Ergo licet quando dicit, quod fides est certior quoad se prædictis habitibus, loquitur de fide, ut informantem intellectum humanum, non verò de ipso intellectu humano nudè sumpto, & secundum se considerat: ita & quando addit, illam secundum quid, & quoad nos esse minus certam illis habitibus, loquitur etiam de fide ipsa, & de intellectu, ut illa utente, & ut ea informato.

53 Probat secundò conclusio: Certitudo illa dicitur major quoad nos, quæ est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, & quæ magis illum satiat, & quietat, ut diximus in secundo notabili. At certitudo scientiarum naturalium, & habituum primorum principiorum, cum sit conjuncta cum evidentiæ & claritate, est magis connaturalis, & proportionata intellectui humano, magisque illum satiat & quietat, quam certitudo fidei & Theologiæ, quæ est conjuncta cum obscuritate & inevidentiæ; ex quo provenit quod fides indigeat præmotione voluntatis, applicantis intellectum ad assentiendum veritatibus revelatis, & patitur motus quosdam dubitationis indeliberatos, non autem scientiæ naturalis, & multò minus, habituum primorum principiorum: Ergo fides & Theologia sunt minus certæ quoad nos, scientiis naturalibus, & habituum primorum principiorum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

54 Obiicit primò contra primam conclusionem: cognitio quæ habetur sine discursu, est certior discursiva: cum prima sit certa ex se, & ex connexione terminorum, alia verò ab alio, & per participationem principiorum: sed co-

gnitio primorum principiorum, habetur sine discursu, assensus verò Theologicus per discursum: Ergo cognitio primorum principiorum est certior assensu Theologico.

Confirmatur: quando intellectus operatur per modum naturæ firmius & immobilis operatur, quam dum agit per modum liberi: Sed in assensu primorum principiorum, & veritatum naturalium, se habet per modum naturæ, & ad illum necessitatur (saltem quoad specificationem) è contra verò in assensu fidei, vel Theologiæ, liberè operatur: cum talis assensus supponat determinationem, & præmotionem voluntatis, quæ est potentia libera, & defectibilis. Ergo intellectus in assensu primorum principiorum firmius & immobilis operatur, quam in assensu fidei, vel Theologiæ.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: cognitio quæ habetur sine discursu, certior est discursiva, si sit ejusdem ordinis, concedo: si sit ordinis inferioris, nego. Cognitio autem primorum principiorum, cum sit pure naturalis, est inferioris ordinis ad cognitionem & certitudinem fidei, quæ pertinet ad ordinem supernaturalem.

Ad confirmationem similiter distinguo Majorem: quando intellectus operatur per modum naturæ, firmius operatur, & c. in rebus ejusdem ordinis, concedo: diversi ordinis, nego. Constat enim quod Deus operans liberè, firmius agit quolibet agente naturali & necessario. Item Spiritus Sanctus movens & applicans hominem ad actus supernaturales, per auxilium gratiæ, firmius operatur, quam natura impellens nos ad assentiendum primis principiis: unde quamvis assensus fidei supponat determinationem, & præmotionem voluntatis, quæ libera est, & defectibilis; quia tamen talis motio & applicatio, est à Spiritu Sancto movente & applicante voluntatem, per auxilium gratiæ, & aperiens cor hominis, ut credat veritatibus revelatis, ut dicitur Act. 16. de Lydia purpuraria, *cujus Dominus aperuit cor, intendere his quæ dicebantur à Paulo*: assensus fidei certior & firmior est, assensu primorum principiorum.

Obiicit secundò: assensus qui non excludit omnem motum dubitationis minus est certus, quam ille qui eum excludit: sicut illa columna quæ nullò modò potest moveri, vel concuti, firmior est aliâ, quæ aliquem patitur motum, vel impulsam: Sed assensus fidei, vel Theologiæ, non excludit omnem dubitationis motum, bene tamen assensus primorum principiorum, de quorum certitudine nemo dubitat: Ergo assensus fidei, vel Theologiæ, minus est certus, quam assensus primorum principiorum, vel scientiarum naturalium.

Respondeo distinguendo Majorem: assensus non excludens omnem motum dubitationis, est minus certus & c. si illa dubitatio proveniat ex motivo, & ratione formali objecti, concedo. Si proveniat solum ex debilitate intellectus cognoscentis, nego. Motus autem dubitationis, qui sunt in fidei, aut Theologo, non procedunt ex motivo, seu ratione formali fidei, aut Theologiæ; sed ex debilitate intellectus humani, qui non potest perfectè quiescere, nisi in objecto viso, & clarè cognito. Unde ex eo quod fides & Theologia, minus quosdam dubitationis indeliberatos patiantur, solum inferri potest, illos habitus non esse certiores quoad nos, scientiis naturalibus.

naturalibus, & habitu primorum principiorum.

56 Objicies tertio: propositio disjunctiva, composita ex duabus categoricis contradictonis, certior est qualibet categoricâ; prima enim se habet per modum totius, altera verò per modum partis; unde sicut omne totum est majus sua parte, ita & prima propositio certior est secundâ. Sed ista propositio, *Deus est trinus, vel non est trinus*, quæ reducitur ad illud primum principium, *quodlibet est, vel non est*, est disjunctiva, composita ex ista, *Deus est trinus*, quæ pertinet ad fidem: Ergo assensus primorum principiorum, certior est assensu fidei, & Theologia.

Respondeo distinguendo Majorem: assensus propositionis disjunctivæ, certior est categoricâ, ex qua componitur, quantum ad certitudinem, quam ista habet ex vi disjunctionis, & contradictonis, concedo. Quantum ad certitudinem, quam habet ex alio capite, ex motivo scilicet divinæ revelationis, nego.

Explicatur breviter. In ista propositione categoricâ, *Deus est trinus*, quæ componit aliam disjunctivam, duplex certitudo considerari potest; una quam habet ex vi disjunctionis, & oppositionis contradictonis, & ex illo generali principio, *quodlibet est, vel non est*, in quo talis oppositio fundatur: altera quam recipit ex lumine fidei, & divinæ revelationis, testificantis in Deo tres esse personas. Dicimus ergo, quod si attendatur solum prima certitudo, quæ est purè naturalis, propositio disjunctiva, est aliquo modo certior istâ categoricâ, *Deus est trinus*: non autem si consideretur secunda certitudo, quæ supernaturalis est, & orta ex lumine fidei, & divinæ revelationis.

57 Objicies quarto: causa & ratio assentiendi alicui conclusioni, est certior illâ: Sed principia naturalia sæpè sunt causa & rationes assentiendi conclusionibus Theologicis, ut patet in demonstratione Theologica, in qua una præmissa est de fide, & altera principium lumine naturali notum: Ergo conclusio Theologica non est certior quocumque principio & veritate naturali.

Propter hoc argumentum, quidam existimant, quod quamvis conclusio Theologica, deducta ex duplici præmissa de fide, fit certior quocumque principio naturali, non tamen quando deducitur ex una præmissa naturali: oppositum tamen est verius, unde ad argumentum respondeo distinguendo Majorem: causa & ratio adæquata, concedo Majorem: in adæquata solum, nego Majorem, & eadem distinctione applicata Minori, nego consequentiam: patet enim in generatione muli, v.g. causam in adæquatam & partialem, esse minus perfectam suo effectu; quamvis adæquata sit perfectior: præmissa autem naturalis, est tantum causa in adæquata ad summum, respectu conclusionis: causa verò adæquata ipsius, est utraque præmissa simul sumpta, quæ sic est perfectior conclusioni, cum sola præmissa de fide eam excedat.

58 Instabis: secundum commune axioma, conclusio in syllogismo sequitur debiliorem partem: Ergo dummodo una ex præmissis non sit certior quacumque alia veritate naturali, etiam conclusio non erit certior. Nec valet si dicas, præmissam naturalem ex subjectione & connectione cum præmissa de fide, elevari aliquo modo ad ordinem supernaturalem, & recipere

Tom. I.

A certitudinem ordinis supernaturalis: tum quia hæc supernaturalis certitudo videtur inintelligibilis, & gratis omnino conficta; tum etiam, quia si hoc ita esset, eadem ratione dici posset, quod præmissa opinativa, ex conjunctione cum præmissa de fide, reciperet etiam aliquam certitudinem supernaturalem, & quod præmissa per discursum cognita, ex unione ad habitum primorum principiorum, posset producere perfectiorem assensum conclusionis, quam scientificum, quod falsissimum est.

Huic instantiæ responderi posset primò, illud commune dictum tunc solum habere locum, quando præmissæ sunt ejusdem ordinis, & ex æquo influunt in conclusionem: in demonstratione autem Theologica, sola præmissa de fide, est per se causa conclusionis, & in eam solum conclusio ultimò resolvitur, præmissa verò naturalis, est solum conditio applicativa & explicativa principii supernaturalis, propter defectum nostri intellectus requisita.

Respondeo tamen secundò, solutionem datam inter arguendum esse optimam, & non gratis confictam, sicut non gratis fingitur quod imaginatio in homine, ex conjunctione cum intellectu, participat aliquam perfectionem (discursum scilicet imperfectum circa singularia) quæ tamen perfectio ipsi non convenit ex sua specie, nec eam habet in brutis. Idem dicimus in proposito, præmissa enim naturalis, ex hoc quod conjungitur cum præmissa de fide, & ipsi subicitur ad inferendam conclusionem Theologicam, aliquo modo ad ordinem supernaturalem elevatur, & recipit majorem aliquam certitudinem, quam haberet secundum se; non quidem per sui mutationem intrinsecam & essentialem, sed extrinsecam & accidentalem, ac ex subordinatione ad præmissam de fide, in quantum tunc à fide & à Theologia judicatur, corrigitur, & approbatur: experimur enim nos certius assentiri veritatibus naturalibus à nobis cognitis per demonstrationem, quando videmus, eas à præcipuis Doctoribus defendi & approbari, quod à fortiori verum est, quando scimus eas esse à Deo confirmatas & approbatas.

Ad impugnationem hujus solutionis, respondent Navaretta, & Joannes à S. Thoma, negando paritatem; quia scilicet propositio naturalis opinativa, cum ex se sit intrinsecè fallibilis & dubia, nec ullam in suo ordine habeat certitudinem, non potest ex sola conjunctione cum præmissa de fide, recipere certitudinem supernaturalem; nec enim per hoc quod sic assumitur, judicatur & approbatur à fide, vel à Theologia, ut certa, sed tantum ut probabilis; aliàs enim tale judicium esset falsum, quod est impossibile: unde ex tali approbatione, non potest recipere nisi majorem probabilitatem, quam haberet secundum se præcisè, quod libenter concedimus.

Objicies ultimò contra ultimâ conclusionem: intellectus firmius adhæret veritatibus Theologicis, per assensum Theologicos, quàm per alios assensum, aliis veritatibus: ergo Theologia est certior, etiâ quoad nos, omnia alia cognitione naturali.

Respondeo concessio Antecedenti, negando consequentiam: nam ad majorem certitudinem quoad nos, non sufficit major, & firmior adhesio ad objectum; sed requiritur quod illa sit magis connaturalis, & proportionata intellectui nostro, magis illum satiet & quietet; magisque

ab

ab eo excludat motus anxietatis & dubitationis: quod non habet locum in nostra Theologia, ob defectum claritatis, & evidentiam, quæ caret in hoc statu viæ. Unde in patria, in qua erit conjuncta cum scientia beata, cui subalternatur, & ratione hujus conjunctionis, habebit non solum certitudinem, sed etiam evidentiam suorum principiorum, erit certior omni cognitione naturali, non solum secundum se, sed etiam quoad nos.

ARTICULUS VI.

An Theologia sit habitus, non solum extrinsecè & objective, sed etiam intrinsecè & entitative supernaturalis?

§. I.

Premittenda ad resolutionem questionis?

Notandum primò: scientiam esse quandam habitum per demonstrationem acquisitum, seu quandam qualitatem, in intellectu residuam, & permanentem, quæ inclinatur ad rectè, faciliter, constanter, & delectabiliter discurrendum circa aliquod objectum, & cui deserviunt species intelligibiles, diversa objecta representantes: unde cum Theologia sit scientia, est habitus quidam, per demonstrationem Theologicam acquisitus, quò intellectus inclinatur ad rectè, suaviter, ac delectabiliter discurrendum de Deo, & rebus divinis, & ad deducendas conclusiones certas & infallibiles, ex principis revelatis, & fide divinâ creditis. Quærimus ergo, an talis habitus sit intrinsecè & entitative supernaturalis, aut extrinsecè tantum & objective, sive, ut alii loquuntur, radicaliter & præsuppositivè: Pro cuius resolutione.

Notandum secundò: de supernaturalitate alicujus effectus, non esse judicandum ex causa remota & mediata, sed ex proxima & immediata: unde si ista sit purè naturalis, effectus etiam erit in entitate naturalis, nec excedet ordinem & limites naturæ. Ratio est, quia virtus causæ remotæ & radicalis, modificatur, determinatur, & veluti deprimitur per influxum & operationem proximam & immediatam: ut constat in influxu solis, & aliorum corporum cælestium, qui modificatur & determinatur à causis proximis & inferioribus. Et hoc præcipuè habet locum in scientiis, in quibus, ut communiter dicitur, conclusio sequitur debiliorem partem, & magis sapit naturam & condiciones principii proximi, quam remoti. Unde videmus ex assensu primorum principiorum, & aliâ præmissâ, non generari habitum primorum principiorum, sed alium inferioris ordinis, nempe scientiam, vel opinionem; & licet Major sit scientifica, si tamen Minor sit opinativa, non causatur scientia, sed opinio.

Notandum tertio: principia Theologiæ (scilicet articulos fidei, ex quibus conclusiones Theologiæ deducuntur) duobus modis posse considerari: primò quatenus sunt in se absolute vera, & prout dicunt ordinem ad primam veritatem revelantem, secundò quatenus dicunt ordinem ad conclusiones, quæ ex illis inferri possunt, mediante discursu; & quatenus eas virtualiter continent, vel in illis virtualiter continentur, Primò modo talia principia sunt formaliter

revelata, & pertinent ad habitum fidei, secundò modo spectant ad Theologiam, inferentem conclusiones ex illis principis, vel conclusiones jam deductas in illa resolventem, nec sunt formaliter, sed virtualiter tantum revelata, aut relevantia ipsas conclusiones.

§. II.

Resolutio difficultatis propositæ.

Dico igitur: licet habitus Theologiæ, sit extrinsecè & objective; vel radicaliter & originativè supernaturalis, quia versatur circa objectum supernaturalis, & dependet ab habitu fidei, in quo tanquam in semine, vel radice continetur; intrinsecè tamen & secundum suam entitatem, naturalis est. Ita communiter sentiunt nostri Thomistæ, Navarretæ, Joannes à S. Thoma, Philippus à S. Trinitate, & alii qui de hac materia scripserunt: quamvis aliqui recentiores, in manuscriptis oppositum doceant, & existimant Theologiam esse habitum entitative supernaturalis.

Probatur primò conclusio ratione quæ communiter utuntur nostri Thomistæ. Nullus habitus entitative & intrinsecè supernaturalis, a actibus nostris acquiritur: Sed Theologia acquiritur nostris actibus: Ergo non est habitus entitative & intrinsecè supernaturalis. Minor expressè docetur à D. Thoma, tum in Prologo sent. quæst. unicâ art. 3. quæst. unic. 3. ubi hæc scribit: *Sicut habitus primorum principiorum habetur à natura, sed acquiritur habitus conclusionum ex primis principis deductarum: ita etiam in hac doctrina, non acquiritur habitus fidei, qui est quasi habitus principiorum, sed acquiritur habitus eorum quæ ex eis deducuntur.* Tum etiam hic art. 6. ad 3. & 2. 2. quæst. 54. art. 1. ad 2. ubi adducens discrimen inter sapientiam, quæ est donum Spiritus Sancti, & nostram Theologiam, asserit illud in eo consistere, quod illa habetur per infusionem, ista verò per studium humanum acquiritur. *Sapientia* (inquit) *qua ponitur donum Spiritus Sancti, differt ab ea quæ ponitur virtus intellectualis acquisita: nam, hæc acquiritur studio humano, illa autem est desursum descendens, ut dicitur Jacobi 3.* Id etiam experientia constat, cum modus naturalis acquirendi habitum Theologiæ, non sit eum expectare ab infusione Spiritus Sancti, sicut expectari debent prophetia, gratia miraculorum, & aliæ gratiæ gratis datæ, quæ non omnibus fidelibus conceduntur: unde videmus eos solum qui vacant speculationibus, lectionibus librorum, & aliis litterarum exercitiis, talem habitum acquirere, non verò eos qui otio indulgent, & hujusmodi studia & exercitia negligunt. Major verò, in qua videtur consistere difficultas, suaderi potest, tum quia omne ens supernaturalis per se perit causas naturales; & excedentes nostram acquisitionem; tum etiam, quia nullus est assignabilis alius habitus supernaturalis; qui per nostros actus acquiratur.

Nec valet si dicas, nostram Theologiam, etsi sit entitative supernaturalis, posse tamè a actibus nostris acquiri, non verò alios habitus naturales, quia illa supponit fidem, à qua potest causari tanquam ab habitu primorum principiorum. Non valet, inquam, si enim ex hoc quod Theologia præsupponat fidem, posset inferri quod ipsa, etsi entitative supernaturalis, tamen a actibus

actibus nostris acquiri possit, eadem ratione A
posset dici, omnes virtutes morales, per se infu-
sas, esse actibus nostris acquisibiles; illæ enim
præsupponunt charitatem, per quam voluntas
adhæret fini ultimo, qui se habet in operabili-
bus, respectu electionis mediorum, sicut prima
principia in speculabilibus, respectu conclusio-
num: sicut enim intellectus per assensum princi-
piorum complectitur ad assensum conclusionum;
ita & voluntas per intentionem ultimi finis, cui
per charitatem conjungitur, redditur potens ad
electionem mediorum, ad quam virtutes mora-
les per se infusæ ordinantur. Ex eadem etiam re-
sponsione sequeretur quod prudentia infusa es-
set actibus nostris acquisibilis, cum illa pariter
supponat fidem, in qua virtualiter & tanquam
in semine continetur; & quod omnes scientiæ
deberent dici innatæ, quia continentur virtua-
liter in habitu primorum principiorum, qui à
natura nobis inditus est.

62. Huic rationi, quæ fundamentalis est, respon-
dentaliqui, negando minorem primi syllogismi:
quamvis enim (inquunt) Theologia nostra ex-
igat necessarium ad sui productionem, & actus na-
turalis discursus, hoc tamen non impedit, quin
se supernaturalis & infusa, quia scilicet ille di-
scursus naturalis, non requiritur tanquam cau-
sa productiva Theologiæ, sed solum tanquam
conditio, sive dispositio ex parte subjecti, con-
naturaliter requisita ad infusionem illius habi-
tus, quod non impedit, quin ille sit supernatura-
lis; sicut non definit charitas esse supernatura-
lis, quamvis ad ejus infusionem plures actus vo-
luntatis, per modum dispositionis prærequirantur.

63. Sed contra primam hæc solutio aperte contra-
dicit doctrinam D. Thomæ, assentientis locis supra
adductis, habitum Theologiæ non infundi, sed
studii humani acquiri.

Secundo, eodem modo requiruntur actus no-
stri ad acquisitionem Theologiæ, quod exiguntur
ad acquisitionem aliarum scientiarum: Sed ad
acquisitionem aliarum scientiarum requirun-
tur per modum causæ, non verò per modum con-
ditionis, aut dispositionis: Ergo & ad acquisitio-
nem Theologiæ. Minor docetur communiter à
Philosophis, & patet ex definitione scientiæ, quæ
definitur, habitus per demonstrationem acquisitus; in
tali enim definitione, demonstratio quæ ex acti-
bus nostris componitur, ponitur sine dubio tan-
quam vera causa scientiæ, & non solum tanquam
conditio; ridicula enim esset definitio, quæ tra-
deretur per conditionem ad aliquam prærequisi-
tam, & causam per se illius omitteret. Major et-
iam non videtur minus certa, tum quia Theolo-
gia univocè convenit in ratione scientiæ cum a-
liis, ac proinde eodem modo quò alia definiti-
debent, habitus per demonstrationem, subin-
deque per actus nostros, acquisitus: tum etiam,
quia nulla videtur assignabilis ratio, cur de-
monstratio sit propriè causa aliarum scientia-
rum, & solum conditio respectu Theologiæ,
cum non minus requiratur ad acquisitionem
Theologiæ, quam aliarum scientiarum.

Tertio, cum studium & discursus humani intel-
lectus, sit actus purè naturalis, non potest habere
rationem dispositionis ad habitum Theologiæ,
si ille sit entitativè supernaturalis, & à Deo infu-
sus: Ergo prædicta solutio repugnantia & con-
tradictoria involvit. Consequentià patet, Ante-
cedens probatur. Dispositio & forma ad quam
disponitur, debent esse intra eundem ordinem, ex

quo inferunt Theologi in tractatu de gratia, ho-
minem ex facultate naturæ, & viribus liberi ar-
bitrii, non posse se disponere ad primam grati-
am: Ergo si Theologia sit habitus supernaturalis,
& à Deo infusus, repugnat quod actus purè
naturales nostri intellectus, ad ejus receptio-
nem vel infusionem disponant.

64. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Si
discursus & ratiocinatio nostra esset dispositio
ultima & imediata ad infusionem Theologiæ, vel
esset dispositio requisita ex aliquo pacto & pro-
missione Dei, vel exigeretur ex natura rei, ita
quod eâ positâ impossibile esset, saltè de via or-
dinaria, quod non infunderetur talis habitus,
sicut positus actibus contritionis, impossibile est non
infundi gratiâ: Neutrû dici potest: ergo & c. Mi-
nor quoad primam partem videtur omnino certa,
tû quia nullibi reperitur hujusmodi pactum aut
promissio facta à Deo: tum etiâ quia ille qui hu-
jusmodi actus discursus exercet, est sæpe maxi-
mus peccator: dicere autè quod Deus, quoties-
cumque peccator voluerit exercere actus natura-
lis discursus, teneatur statim ipsi infundere ha-
bitum entitativè supernaturalè, videtur omnino
absurdum. Probat verò quoad secundam par-
tem, ratione jam insinuatâ. Immediata & ultima
dispositio, ad alicujus formæ receptionem ex na-
tura rei requisita, & cû talis forma necessariâ ha-
bens connexionem (qualè habent actus discursus
cum Theologia) debet esse ejusdem ordinis cum
illa: sed si Theologia sit entitativè supernatura-
lis, hujusmodi actus discursus, utpote entitativè
naturales, non erunt ejusdem ordinis cum tali
habitu: Ergo non poterunt esse ultimæ dispositio-
nes, ex natura rei requisitæ ad ejus infusionem.

65. Probat secundò conclusio alia ratione quâ
notabili secundò insinuavimus. De naturalitate
vel supernaturalitate alicujus rei, judicandum
non est ex causa remota & radicali, sed ex pro-
xima & immediata: Atqui habitus Theologiæ
procedit immediatè & proximè, à potentia na-
turali, in quantum naturali: Ergo entitativè na-
turalis est. Major patet in actibus fidei & chari-
tatis, qui sunt entitativè supernaturales, quia li-
cet procedat radicaliter & remotè ab intellectu
& voluntate, quæ potentia sunt naturales, ta-
men causa eorum proxima & immediata, nimi-
rum habitus fidei, vel charitatis, est entitativè
supernaturalis; & in naturalibus videmus quod
influxus causæ remotæ & radicalis, modificatur
& determinatur per influxum & operationem
causæ proximæ & immediatæ, ut constat in in-
fluxu Solis, & aliorum corporum cælestium, re-
spectu effectuum sublunarium, qui in natura &
specie semper conveniunt cum causis particu-
laribus. Minor verò suadetur: ille habitus pro-
cedit immediatè & proximè à potentia natura-
li, ut naturalis est, qui tantò majorem habet per-
fectionem, quantò potentia illa naturalis habet
majorem & perfectiorem virtutem naturalem:
Sed habitus Theologiæ, & actus per quos acqui-
ritur, tantò sunt perfectiores, quantò intelle-
ctus habet majorem & perfectiorem virtutem
naturalem; patet enim quod illi qui habent in-
tellectum acutiorem, melius, ac plures percipi-
unt veritates Theologicas, quam illi qui minus
subtile ingenium sortiti sunt; & quamvis ad
Theologiam prærequiratur habitus fidei, ex
majori tamen vel perfectiori habitu fidei, non
colligitur major perfectio habitus Theologiæ,
cum plures mulierculæ sapissimè in habitu fi-

66. dei

dei excedant præstantissimos Theologos.

66 Ex his intelliges, quod ut aliquis habitus vel actus, sit entitativè supernaturalis, oportet necessariò quod à causa totali supernaturali immediatè attingatur, ita ut potentia naturalis nõ concurrat ad illum immediatè per seipsam, sed mediante virtute supernaturali, quæ sit tota vis agendi proxima. Ex quo inferunt nostri Thomistæ in Tractatu de visione beatifica, duos intellectus inæquales in perfectione naturali, cum æquali lumine gloriæ, equaliter videre Divinam Essentiam, & intellectum naturaliter imperfectiorem, qualis est intellectus humanus, respectu Angelici, si unico gradu luminis gloriæ excedat Angelicum, perfectiùs videre Deum, quam Angelicum: cum ergo id non reperitur respectu Theologiæ, sed totum oppositum, & inter fideles, non illi qui majori fide præditi sunt, sed qui acutiori & præstantiori polent ingenio meliùs percipiant veritates Theologicas, & plures conclusiones videant in principis revelatis, manifestum est, fidem non influere in Theologiam, per modum causæ proximæ & immediatæ, sed totum per modum causæ radicalis, & remotæ, subindeque illam non esse entitativè supernaturalem, sicut est fides, sed naturalem, sicut vis discurrendi & ratiocinandi intellectus humani.

67 Tertio suaderi potest conclusio: scientiæ non desumatur suam specificationem à ratione formali quæ, nisi prout substat rationi sub quâ, unde si ratio sub quâ aliquid scientiæ, sit naturalis, illa supernaturalis entitativè esse nequit: Sed ratio sub quâ Theologiæ, est entitativè naturalis: Ergo & ipsa Theologia Major patet, Minor probatur: ratio sub quâ Theologiæ, illam distinguens à fide, & scientiis purè naturalibus, est revelatio virtualis: Sed illa intrinsecè & entitativè naturalis est, & supernaturalis solum extrinsecè & præsuppositivè, cum illa nihil aliud sit, quam vis naturalis intellectus creati, ut deducens per discursum naturalem intellectus, aliquas conclusiones ex principis revelatis, & fide divina creditis: Ergo ratio formalis sub quâ Theologiæ, intrinsecè & entitativè naturalis est.

Confirmatur: in articulis fidei, qui sunt principia nostræ Theologiæ, duplex ordo distinguendus est; alter ad primam veritatem revelantem, alter ad conclusiones ex illis per discursum naturalem deducibiles, ut notabili tertio declaravius. Primus ordo est supernaturalis, & specificat habitum fidei; alter naturalis, & specificat habitum Theologiæ, illumque distinguit à fide, quæ non est discursiva, sed immediatè assentitur principis revelatis; unde licet fides sit intrinsecè & entitativè supernaturalis, non tamen Theologia, sed illa medium tenet locum inter fidem & scientias purè naturales; non enim est perfectè & entitativè supernaturalis, sicut fides; neque totaliter & omni ex parte naturalis, sicut Physica vel Metaphysica, sed naturalis simpliciter, & entitativè, & supernaturalis secundum quid, seu radicalitèr & objectivè, ut magis ex solutione argumentorum patebit.

III.

Solutio objectionum.

68 Obijciunt inprimis Adversarii auctoritatem D. Thomæ, qui hæc art. 1. appellat Theologiam, scientiam revelatam, & divinitus inspiratam. Et art. 3. ad 2. asserit illam esse veluti

A quandam impressionem divinæ scientiæ, quæ est entitativè supernaturalis.

Sed faciliè respondetur, S. Doctorem solum velle quod Theologia sit virtualiter seu radicaliter revelata & inspirata, id est dependens à fide, quæ divinitus nobis revelatur & inspiratur. Similiter cum assent illam esse veluti quandam impressionem divinæ scientiæ, loquitur de impressione seu participatione virtuali, non verò de formali: cum enim Theologia contineatur in fide tanquam in semine, & veluti in habitu primorum principiorum, & in principia fidei suas resolvat conclusiones, rectè dici potest impressio seu participatio virtualis divinæ scientiæ, quantum ad certitudinera, cujus fides est formalis expressio seu participatio.

Obijciunt secundo: illa scientia est supernaturalis quantum ad speciem, subindeque quantum ad entitatem, cujus specificativum formale est supernaturale: Sed specificativum formale Theologiæ est supernaturale: Ergo & ipsa Theologia Major patet, Minor probatur. Specificativum formale in scientiis, sunt ipsa principia, prout subsunt tali vel tali abstractioni, & prout illuminant conclusiones, quæ ex illis per discursum naturalem intellectus deducuntur: Sed principia Theologiæ sunt supernaturalia, sunt enim ipsi articuli fidei, ex quibus per discursum conclusiones Theologiæ deducuntur: Ergo specificativum formale Theologiæ, supernaturale est.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem; ad cujus probationem, concedo etiam Majorem, & distinguo Minorem. Principia Theologiæ sunt supernaturalia formaliter & reduplicativè, nego: materialiter & specificativè, concedo. Solutio patet ex supra dictis: nam, ut supra ostendimus, articuli fidei, qui sunt principia Theologiæ, non ingrediuntur demonstrationem Theologicam, nisi prout subsunt luminis & discursui naturali intellectus humani, quo mediante illuminant conclusiones Theologicas, quæ in ipsis virtualiter continentur: unde quæ talia, non sunt supernaturalia formaliter & reduplicativè, sed materialiter tantum & præsuppositivè; subindeque ipse habitus Theologiæ, qui ab ipsis specificatur, radicaliter solum & objectivè supernaturalis est, non verò formaliter & entitativè.

Dices, lumen & discursus intellectus humani se habet solum per modum conditionis applicantis principia revelata ad conclusiones Theologicas: Ergo licet ille sit naturalis, non sequitur habitum Theologiæ esse entitativè naturalem. Consequentia patet, nam specificatio & quidditas rei sumitur ab ejus causa formali, non verò à conditione purè applicante. Antecedens verò probatur: eodem modo se habet discursus naturalis intellectus ad Theologiam, sicut præmissa naturalis in demonstratione Theologica: Sed præmissa naturalis est tantum conditio applicans, ut supra diximus. Ergo & discursus naturalis intellectus.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, nego etiam Majorem, & paritatem; præmissa enim naturalis in demonstratione Theologica, requiritur solum per accidens, & propter defectum intellectus nostri, nec est necessaria in Angelis, aut in Beatis, ut supra explicatum est: discursus verò naturalis, sive formalis, sive virtualis, pertinet ad essentiale constitutum cujuscumque scientiæ, sive Theolo-

giæ, siue scientiæ puræ naturalis, cum sit illud per quod scientiæ naturales, essentialiter differunt ab habitu primorum principiorum, & Theologia à fide, quod diligenter notandum est.

71 Obijciunt tertio: illa scientia est entitativè supernaturalis, cujus certitudo est supernaturalis: Sed certitudo Theologiæ est supernaturalis: Ergo Theologia est habitus supernaturalis entitativè. Minor patet, certitudo enim quæ est major omni certitudine naturali (ut suprâ diximus de certitudine Theologiæ) non potest esse naturalis. Major verò suadetur: illa scientia est entitativè supernaturalis, cujus differentia essentialis est supernaturalis: Sed illa scientia cujus certitudo est supernaturalis, habet differentiam essentialem supernaturalem, cum habitus scientiæ per certitudinem essentialiter differat ab habitu opinionis: Ergo illa scientia est entitativè supernaturalis, cujus certitudo est supernaturalis.

Ad hoc argumentum, quod est palmarium apud Adversarios, distinguo Majorem: cujus certitudo est supernaturalis, formaliter & immediate, concedo Majorem: radicaliter, originativè, & solùm illativè, nego Majorem; & eadem distinctione applicata Minori, nego consequentiam. Sicut ergo Theologia non causatur immediate à principio supernaturali, sed medietate tantum, mediante scilicet discursu naturali intellectus humani, ex quo habet quod sit radicaliter & originativè supernaturalis, non verò formaliter & entitativè: ita non habet certitudinem formaliter & immediate supernaturalem, sed tantum radicaliter & originativè, in quantum mediante discursu naturali, conclusiones Theologicæ resolvuntur in principia supernaturalia; sicut mediante eodem discursu ex illis principiis deducuntur; quod tamen sufficit, ut certitudo Theologiæ sit major omni certitudine naturali, quamvis non sit tanta, quanta est certitudo formaliter supernaturalis, qualis reperitur in fide.

72 Obijciunt quarto: practicum & speculativum, cum sint differentie divise scientiarum naturalium, non possunt adunari, seu eminenter contineri, in scientia naturali, ut diximus art. 4. Sed adunantur in Theologia, cum illa sit eminenter formaliter speculativa, & practica, ut ibidem ostendimus: Ergo Theologia non est scientia naturalis entitativè.

Confirmatur: Theologia debet esse ejusdem ordinis cum fide, cum ei subordinetur tanquam habitui primorum principiorum; & cum scientia Dei & Beatorum, cum subalternetur illi, ut art. 2. ostendimus: Sed fides, & scientia Dei, ac Beatorum, sunt habitus entitativè supernaturales: Ergo & Theologia.

Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: practicum & speculativum non possunt adunari, seu eminenter contineri, in scientia naturali entitativè, si non sit supernaturalis radicaliter & objectivè, concedo Majorem. Si radicaliter & objectivè supernaturalis sit, nego Majorem. Unde ad hoc ut Theologia sit eminenter speculativa & practica, satis est, quod radicaliter & objectivè supernaturalis sit, id est quod dependeat à fide, quæ est eminenter formaliter speculativa & practica, & respiciat tanquam proprium objectum, Deum sub ratione Deitatis, qui cum sit prima veritas, & ultimus finis, est prima regula speculationis & praxis.

Ad confirmationem nego Majorem: licet

Tom. I.

A enim Theologia contineatur in fide, tanquam in semine, & sicut scientia continetur in habitu principiorum, quia tamen non acquiritur, nisi mediante discursu, qui est causa proxima & immediata illius, & aliunde effectus magis sapit naturam causæ proximæ, & immediatæ, quam remotæ & radicalis, ut suprâ variis exemplis declaravimus; illa non est entitativè supernaturalis, sicut fides, sed potius naturalis quoad entitativitatem, sicut discursus. Similiter, licet Theologia scientiæ Dei, & Beatorum subalternetur, non tamen propterea est supernaturalis, quoad entitativitatem; cum enim scientia subalternata sit inferior subalternanti, & ab illa dependeat, non requiritur quod sit ejusdem ordinis cum illa, sed potest esse ordinis inferioris.

Dices, scientia subalternata dicitur habitudinè ad subalternantem: Sed si Theologia sit naturalis entitativè, non poterit dicere habitudinem ad scientiam Dei & Beatorum: Ergo nec illi subalternari. Major patet, Minor probatur. Illa quæ sunt ordinis naturalis & inferioris, non possunt dicere habitudinem ad ea quæ sunt ordinis supernaturalis & superioris: Ergo si Theologia sit naturalis entitativè, non poterit dicere habitudinem ad scientiam Dei & Beatorum.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem dicendum, quod illa quæ sunt ordinis naturalis & inferioris, non possunt dicere habitudinem ad ea quæ sunt ordinis supernaturalis, & superioris, si ab aliquo habitu, vel forma talis ordinis non dependeant, nec resultent: secus verò si ab illa dependeant, aut resultent. Exemplum habemus in illo qui postquam diu sese in actibus charitatis exercuit, incidit in peccatum mortale, per quod amittit habitum charitatis: in ea enim remanet dispositio quædam imperfecta ad eliciendos actus charitatis, similes illis quos exercebat, dum erat in gratia; quæ dispositio, licet sit naturalis, dicit tamen ordinem ad præcedentes actus charitatis, ex quibus remansit & resultavit. Ita similiter, licet Theologia sit habitus ordinis naturalis, quantum ad substantiam & entitativitatem; quia tamen dependet à fide, & à scientia beata, in certitudine, vel evidentia suorum principiorum, dicit habitudinem ad illas, quamvis ad ordinem supernaturalem pertineant.

ARTICVLVS VII.

An Theologia sit sapientia?

Notandum primò: sapientiam aliam esse infusam, quæ est donum Spiritus sancti, & quæ importat quandam rectitudinem iudicii circa divina conspicienda & consulenda, secundum quandam connaturalitatem ad res divinas procedentem ex charitate quæ nos unit Deo. Aliam acquisitam, quæ est una ex quinque virtutibus intellectualibus enumeratis ab Aristotele 6. Ethic. c. 4. quæ habet iudicare de rebus per altissimam causam, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 66. art. 5.

Notandum secundo ex eodem S. Doctore ibidem quæst. 57. art. 2. ad 1. quod sapientia acquisita, de qua solum hic agimus, est quædam scientia, in quantum habet id quod est commune omnibus scientiis, ut scilicet ex propriis conclusionibus demonstret: sed quia habet ali-

C 3

quid

quid proprium supra alias scientias, in quantum scilicet de omnibus iudicat, non solum quantum ad conclusiones, sed etiam quantum ad prima principia, ideo habet rationem perfectioris virtutis, quam scientia. Ex quo sequitur quod sapientia & scientia non differant, tanquam duæ species oppositæ, sed solum tanquam species perfectior ab imperfectiori intra idem genus. Unde scientia sumpta pro habitu per demonstrationem acquisito, dividitur in sapientiam, & scientiam: ita ut sapientia sit scientia per causam altissimam, scientia verò communiter dicta, & ut distinguitur à sapientia, sit cognitio per causas inferiores.

Notandum tertio: quod quando Aristoteles, lib. 1. magnorum moralium cap. 39. ait sapientiam ex intellectu & scientia constitui, non intendit sapientiam esse habitum compositum ex scientia & habitu primorum principiorum, ut malè hic interpretatur Molina. Vel etiam illam esse unicam simplicem habitum, potestate continentem scientiam & habitum primorum principiorum, eo modo quo anima rationalis continet sensitivam & vegetativam, ut existimant Nazarius hic & Caietanus 1. 2. qu. 57. art. 2. Ratio est primo, quia Metaphysica est vera sapientia, ut concedunt omnes, & tamen continetur intra genus scientiæ, ut constat ex 1. Metaphysica. Secundo, quia juxta hos modos dicendi, non salvatur numerus quinarium virtutum intellectualium, ab Aristotele, & D. Thoma traditus, & communiter approbatus. Tertio, habitus ille simplex potestate continens scientiam & habitum primorum principiorum, videtur impossibilis: vel enim esset à natura comparatus, & hoc non, aliàs omnes essent naturaliter sapientes: vel propriis actibus? & queritur, quibus? non per actus habitus primorum principiorum, quia illi non generant, nisi similem habitum: neque per demonstrationem, quia jam esset scientia; neque per actus scientiæ & habitus primorum principiorum, quia cum illi habitus concurrant ferè semper ad faciendam demonstrationem, jam per quamlibet demonstrationem posset generari tertius habitus, potestate utrumque continens, quod vix est intelligibile. Quamvis ergo sapientia aliqua, nempe sapientia Dei & Beatorum, eminenter formaliter contineat rationem intellectus & scientiæ, ut dicemus in Tractatu de scientia Dei, id tamen nulli sapientiæ purè humanæ & acquisitæ convenire potest. Unde quando Aristoteles docet, sapientiam continere scientiam, & habitum primorum principiorum, hoc non est intelligendum de contentia formali, sed tantum de virtuali: illa enim dicitur utrumque habitum continere, quia habet duo officia omnino diversa, in primis enim deducit conclusiones ex primis principis demonstrabilibus, & hoc est illi commune cum aliis scientiis; deinde versatur circa prima principia, multis modis: primo explicando illa per terminos universales; secundo defendendo illa contra protervos, & etiam probando per reductionem ad impossibile: tertio explicando proprietates illorum, ut quod non possint demonstrari, quod convincant intellectum, nec possint negari perceptis terminis, &c. His præsuppositis.

75 Dico, Theologiam nostram verè & propriè esse sapientiam. Ita D. Thomas hic art. 6. & communiter Theologi cum illo.

A Probatur primo: sapientia nihil aliud est, quam perfecta scientia, ut constat ex dictis annotatione 2. & expressè docet D. Thomas super Boetium qu. 2. qua de causa ab Aristotele, omnium scientiarum Regina & Dea appellatur: Sed Theologia est scientiarum omnium Architectonica, & suprema, ac veluti aliarum scientiarum Dea & Regina, ut constabit ex infra dicendis: Ergo est verè & propriè sapientia.

Probatur secundo: in hoc differt sapientia à scientia communiter dicta, quod illa est cognitio rei per causam, non quamcumque, sed altissimam: unde in genere aedificii, artifex qui disponit formam domus, dicitur sapiens, & Architector, respectu inferiorum artificum, qui doliant ligna, vel parant lapides; & in ordine morali, vir prudens qui ordinat suos actus in ultimum finem, vocatur sapiens: Atqui Theologia iudicat de rebus per altissimam omnium causarum, nempe Deum, quem contemplatur sub lumine divinæ revelationis, quæ magis est certa & infallibilis, quam lumen naturale primorum principiorum: Ergo illa potiori iure est sapientia, quam Metaphysica, quæ Deum considerat ut cognoscibilem ex creaturis, & solo lumine naturali intellectus. Ex quo

Inferes primo: quod sicut sapientia versatur non solum circa conclusiones, quas deducit ex principiis, sed etiam circa ipsa principia, quæ explicat & defendit contra negantes, ita & Theologia duo illa munia exercet: non solum enim infert conclusiones ex articulis fidei, sed etiam illos explicat, & ostendit illorum credibilitatem, ac dissolvit sophismata, & argumenta, quæ Hæretici vel Infideles contra illos proponunt: non quidem evidenter positivè (hoc enim est impossibile, cum veritas Mysteriorum fidei non possit evidenter ostendi) sed evidenter tantum negativè: id est, demonstrando talia argumenta non evidenter convincere, sed esse solubilia: v. g. quando Hæreticus arguit contra Mysterium Trinitatis, hoc modo: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: Sed Pater & Filius sunt idem in essentia divina: Ergo identificantur inter se.* Theologia solvit illud argumentum evidenter negativè, dicendo quod quamvis sit evidens in rebus finitis & creatis, ea quæ sunt eadem uni tertio, identificari inter se; non tamen in ente infinito, & faciendo, quod potest esse communicabile pluribus.

Inferes secundo: quod sicut sapientia iudicat de omnibus: juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 2. *spiritualis homo iudicat omnia*, ita & Theologia, cum sit vera sapientia, iudicat de principiis, & conclusionibus omnium aliarum scientiarum. Ut enim arguit S. Doctor hic art. 6. ad 2. *Quicquid in aliis scientiis invenitur veritati huius scientiæ repugnans, totum ab ea condemnatur ut falsum: unde dicitur 2. Corinth. 10. Consilia destruentes, & omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei.* Quare Theologia est veluti Lydius lapis, ex cuius contactu verum à falso, purum ab impuro, & sincera doctrina, à vitiosa & adulterata discernitur.

Inferes tertio: quod sicut sapientis est non solum iudicare, sed etiam ordinare, ut dicit Philosophus: ita etiam Theologia, non solum iudicat de principis aliarum scientiarum, sed etiam illas ordinat ad finem; ejus enim est ordinare ad finem, cuius est respicere ipsum finem: Theologia autem considerat finem ultimum nostratum actio-

actionum, nempe Deum & beatitudinem: Ergo illius est, alias scientias ad illum dirigere & ordinare.

77 Obijcies primò: nostra Theologia est verè & propriè scientia, ut supra ostensum est: Ergo non est propriè scientia, probatur consequentia, nam scientia & scientia condistinguntur in genere virtutum intellectualium, sicut duæ species dividentes aliquod genus: ut patet ex Aristotele 6. Ethic. cap. 4. & 8. ubi dividit virtutem intellectualem, in intellectum, sapientiam, scientiam, artem, & prudentiam. Igitur non potest eadè virtus intellectualis, simul esse scientia & scientia: sicut nec idem animal simul homo & equus.

Respondeo ex D. Thoma Opusculo 70. B quæst. 2. art. 2. ad 1. Quod sapientia non dividitur contra scientiam, sicut oppositum contra oppositum, sed quia se habet ex additione ad scientiam. Est enim sapientia, ut dicit Philosophus in 6. Ethic. caput omnium scientiarum, regulans omnes alias, in quantum de altissimis principis est: propter quod etiam Dea scientiarum dicitur 1. Metaphysica. Sicut ergo non repugnat, quod eadem persona simul sit homo & rex: ita neque quod unus & idem habitus, simul habeat rationem scientiæ & sapientiæ.

178 Obijcies secundo: sapientia est maxima inter virtutes intellectuales, & altior ac nobilior ipso etiam habitu primorum principiorum, ut colligitur ex Aristotele 2. Metaphys. cap. 1. & ex D. 1. nota 1. 2. qu. 57. art. 2. ad 2. Sed Theologia nostra non est maxima inter virtutes intellectuales, neque altior ac perfectior fide, quæ est habitus principiorum ejus: nam fides est habitus infusus, & intrinsicè supernaturalis: Theologia verò est habitus acquisitus, & intrinsicè naturalis, ut supra ostensum est: Ergo Theologia non est verè & propriè scientia.

Respondeo quod sapientia est maxima inter virtutes intellectuales, & altior ac nobilior habitu primorum principiorum, non simpliciter, sed secundum quid: quatenus scilicet ordinat & iudicat de omnibus, etiam de primis principis, non quidem ea demonstrando, sed explicando per terminos universales, ac defendendo contra protervos: Et in hoc sensu, Theologia potest dici, secundum quid altior & nobilior fide, quatenus ejus articulos explicat, etur, ac defendit: Ut enim dicit Augustinus 14. de Trinit. cap. 1. Hæc est scientia, quæ fides suberrima gignitur, nutritur, roboratur, & defenditur.

ARTICVLVS VIII.

An Theologia sit argumentativa, & ex quibus locis sua argumenta depromat?

79 Dico primò: Theologiam esse argumentativam. Ita D. Thomas hic art. 8. Probatur primò ex Apost. 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura divini inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, &c.

Probatur secundo: Theologia est vera scientia, ut supra ostendimus: Sed omnis vera scientia est argumentativa, cum ex propriis principis deducat varias conclusiones de suo objecto, demonstrando ejus proprietates: Ergo Theologia est argumentativa.

Probatur tertio: nam in Scriptura Christus Dominus, Theologorum Princeps, sæpe legitur

A contra Phariseos argumentatus, ut constat ex Matth. 19. ubi probat matrimonium esse indissolubile, ex illo Genesis 2. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ. Unde concludit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet, Et cap. 22. ex illo Psalmi 109. Dixit Dominus Domino meo, probat Messiam non esse purum hominem, nec solum filium David, sed etiam Deum: cum David ipsum vocet Dominum; quod nomen Pharisei concedebant esse proprium Dei. Similiter etiam Apostoli sæpe fuisse argumentati leguntur. Ut enim notat D. Thomas hic art. 8. Apostolus 1. ad Corinth. 15. probat futuram esse resurrectionem omnium, quia Christus resurrexit: cujus rationis vis in hoc consistit, quod non sit major difficultas respectu Dei, cur multi resurgant, potius quam unus.

Dico secundo: Theologiam ex decem locis sua argumenta eruere. Conclusio indiget solum explicatione.

Locus ergo Theologicus est sedes quædam, sive caput, unde argumenta Theologica defumuntur: cum enim Theologia, ut jam ostendimus, sit argumentativa; debent esse determinata capita, unde ejus argumenta eruantur. Sicut in Topicis, ab Aristotele plura loca communia designantur, ex quibus omnes scientiæ possunt plura argumenta depromere. Decem autem solent in Theologia enumerari, ex quibus aliqui sunt necessarii, aliqui tantum probabiles; aliqui proprii, alii verò extranei: de quibus disertè, & fufissimè differunt Magister Cano in libro de locis Theologicis, & Bannes super art. 8. hujus quæst. & 2. 2. quæst. 1. art. 10.

Igitur primus locus unde sumitur irrefragabile argumentum à Theologo, est Scriptura divina, quæ tunc habetur pro Canonica, quando sic ab Ecclesia declarata est: sicut declaravit Concilium Tridentinum sess. 4. qui sint libri Canonici.

Secundus locus sumitur ex traditionibus Apostolicis, de quibus idem Concilium eadem sessione, sic definit: Sacrosancta Synodus, &c. omnes libros tam veteris quam novi Testamenti (cum utriusque unus Deus sit auctor) nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, vel tanquam ore tenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continuâ successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu & reverentiâ suscipit, ac veneratur. De his videri possunt Bellarminus de verbo Dei non scripto, lib. 4. Cano lib. 3. de locis, & Bannes 2. 2. quæst. 1. art. 10.

Tertius locus est consuetudo Ecclesiæ, quæ in omnibus maximè æmulanda est, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 12. his verbis. Maxime habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quia semper est in omnibus æmulanda, quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum, ab Ecclesia auctoritatem habet. Unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscumque Doctoris.

Quartus locus est ex Conciliis Generalibus, approbatis à Romano Pontifice, de quo Caietanus in opusculis tractatu 1. victoria relectione 4. & Bannes 2. 2. quæst. 1. art. 10.

Quintus est ex declarationibus Romanorum Pontificum, & eorum auctoritate, quæ tanta est, ut illa sola prævaleat auctoritati omnium aliorum Episcoporum & Doctorum, ut constat in Stephano Papa primo: cum enim ejus tempore, om-

re, omnes ferè Episcopi & Doctores, cum D. Cypriano assererent, baptizatos ab Hæreticis, esse rebaptizandos: Beatus Stephanus eis assentiri noluit, sed cum aliis paucis, quorum sententia postea prævaluit, contrarium definivit. Unde de eo agens Baronius anno Christi 258. ait: *Tunc plane enituit, quanta in Petri successore esset auctoritas; cum nullis fere armis, quam majorum traditione vallatus, omnem Orientalium & Occidentalium impetum sustinuit Episcoporum.*

Ita ergo quinque loca faciunt probationē irrefragabilem, quia præbent principia certa de fide, & prima duo loca se habent tanquam norma ipsa & regula circa res fidei; alia verò tria, tanquam iudex, quò discernitur quid sit tenendum de fide: eò quod Ecclesia, Concilia, & Pontifices, habeant potestatem determinandi res fidei.

Præter hæc quinque loca, ex quibus argumenta certa & infallibilia deducuntur, alia quinque enumerari solent, ex quibus argumenta quædam probabilia erui possunt. Sicut enim in qualibet scientia, præter demonstrationes deductas ex principiis necessariis plura sunt argumenta probabilia, quæ ad illam indirectè tantum pertinent, ita & in Theologia. Hæc autem sunt, auctoritas SS. Patrum, auctoritas Theologorum, & Juris Pontificii peritorum, ratio naturalis, auctoritas Philosophorum, & denique historia humana: de quibus omnibus videri possunt Auctores supra citati.

Solum ad advertendum est, quod licet auctoritas SS. Patrum, & Theologorum Scholasticorum, secundum se faciat argumentum solum probabile, ex aliis tamen adjunctis, etiam potest facere argumentum infallibile. Si enim illi confirmationes suas sententias auctoritate Scripturæ, & illis applicent regulas fidei: vel si auctoritas Patrum & Scholasticorum, concors sit circa aliquid, quod in materia fidei vel morum grave est, communiter reputatur tanquam approbatum ab Ecclesia, & facit argumentum infallibile: siquidem major & eminentior pars Ecclesiæ, sunt ipsi Patres, & Doctores; nec ipsi sic concordant, nisi quia Ecclesia virtualiter ita approbat, vel definit, vel ex Scriptura deducitur.

ARTICVLVS IX.

An Scriptura convenienter utatur metaphoris, & sub una littera plures sensus contineat?

Cum auctoritas Scripturæ, præcipuus sit locus, quò Theologia, utitur ad probandas suas conclusiones, D. Thomas postquam art. 8. ad 2. decem locos Theologicos, jam expositos, enumeravit, & explicavit: art. 9. quærit, an Sacra Scriptura debeat uti metaphoris? & art. 10. an sub una littera habeat plures sensus? Quæ duo breviter hic expediemus, hæc enim magis pertinent ad Scripturæ Interpretes, quam ad Theologos, & magis ad Theologiam positivam, quam ad scholasticam, spectant.

Dico ergo primò: convenientissimè Scriptura utitur metaphoris seu similitudinibus. Ita D. Thomas hinc art. 9.

Pro intelligentia hujus conclusionis, sciendum est, quod metaphora est translatio alicujus vocis à propriâ ad impropiam significationem: undè illæ omnes locutiones metaphorice nuncupantur, in quibus nomen significat unum propriè, & accommodatur alteri quod non significat propriè, sed per quandam similitudinē,

vel comparationem, seu translationem. Sicut dicitur Deus ignis consumens, propter charitatis ardorem: Christus vocatur leo, propter fortitudinem; agnus, propter mansuetudinem; vitis, propter influxum gratiæ in justos, tanquam in palmites in ipso radicatos, eique per charitatem conjunctos. Hæc præmissis.

Probatum primò conclusio ratione D. Thomæ, quæ ad duo capita reducit. Primum se tenet ex parte nostra: *Deus enim (inquit) omnibus providet secundum quod comperit eorum natura: est autem naturale homini, ut per sensibilia ad intelligibilia veniat, quia omnis nostra cognitio à sensu initium habet.* Unde Dionysius cap. 1. cœlestis Hierarchiæ: *Impossibile est nobis aliter lucere divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvolutum.*

Confirmatur ex eodem S. Doctore in 1. dist. 34. quæst. 1. art. 1. Cum in homine duplex sit pars cognoscitiva, scilicet intellectiva & sensitiva, ad divinam prævidentiam pertinet, ut utraque, secundum quod possibile est, ad divina reducatur: Ergo conveniens est, ut sicut Scriptura, spiritualia nobis tradendo, partem intellectivam perficit; ita sensitivam perficiat, utendo figuris rerum corporalium, quæ sensitiva parte capi possunt.

Secundum caput ex quo D. Thomas sumit convenientiam utendi metaphoris in Scriptura 8; Sacra, sumitur ex parte ipsius Scripturæ: pertinet enim ad ejus majestatem, loqui in mysterio & sacramento, res ita altas & sublimes, quales sunt articuli nostræ fidei, qui in ea continentur. Item profunda fidei occultanda sunt Infidelibus, ne ea irrideant (juxta illud Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*) & simplicibus, ne ex illis errandi occasionem sumant.

Præterea (ut discurret S. Doctor loco citato) de Deo verius cognoscimus quod non est, quam quod est, ut dicit Dionysius: unde cum hæc corporea magis à Deo distent, quam spiritualia, modus convenientissimus significandi divina, est per metaphoras & similitudines rerum corporalium.

Denique ut ait Augustinus: *Quemadmodum multa per vitrum aut succina pellicula jucundius, ita magis delectat veritas, per imagines & symbola collucens.* Quare Christus hominum Salvator & Magister, multa in parabolis locutus est: imò ut dicit Scriptura, non nisi in parabolis loquebatur. Unde Chrysologus. *Si dicta vel facta Christi passim carnalibus sensibus subicerentur, torpesceret animus, mens vaceret, dormiret ingenium, cor tabesceret, extingueretur quidquid humani vigoris est & calor.* Quare varias Christus suis parabolas proposuit: sicut enim in lapide frigit ignis, latet ignis in ferro; ipse tamen ignis, ferri ac lapidis collisione flammatur; sic obscurum verbum, verbi ac sensus collatione resplendet. Hinc est quod doctrinam suam Christus parabolis velat, tegit figuris, sacramentis operit, reddit obscuram mysterii. Item Prophetæ sapientissimè metaphoris & parabolis usi sunt, juxta illud Osee cap. 12. *Ego visionem multiplicavi eis, & in manibus Prophetarum asinulatus sum.* Et de viro sapiente dicitur Ecclesiastici 39. *Occulta proverbiorum exquiret, & in versutias parabolarum simul introibit; ipseque Salomon hominum sapientissimus, librum parabolarum composuit: Unde de eo dicitur Ecclesiastici 12. Cum esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit*

docuit populum, & enarravit quæ fecerat, & investigans composuit parabolâ multas.

84 Dices, Theologia in sui cognitione procedit per descensum à Deo ad creaturas: unde prius agit de Deo ejusque attributis, & relationibus, quam de Angelis, & aliis creaturis, quæ ab ipso ut primo principio processerunt: Ergo cum metaphora procedant per ascensum à corporeis ad spiritualia, & à creaturis ad Deum, non est conveniens Theologiam, vel Sacram Scripturam uti metaphoris.

Respondetur quod licet Theologia, in cognitione judicativa procedat per descensum Dei ad creaturas, quia tamen in apprehensiva, ascendit à creaturis ad Deum, juxta illud Apostoli ad Roman. 1. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* &c. idèd Theologia, & Scriptura Sacra, convenienter utuntur metaphoris & similitudinibus rerum corporalium, ut per eas melius homines possint apprehendere, & concipere res divinas & supernaturales, quæ non apprehenduntur à nobis, nisi per similitudines rerum corporalium, & per species à rebus sensibilibus acceptas.

85 Dico secundo: duplicem esse sensum Scripturæ, unum historicum seu litteralem, & alterum spiritualem sive mysticum; & hunc tres alios continere, nempe Allegoricum, Moralem, & Anagogicum. Ita D. Thomas hic art. 10. ubi hac ratione probat primam partem nostre conclusionis. *Autor (inquit) sacra Scriptura est Deus, in cujus potestate est, ut non solum voces ad significandum accommodet, quod & homo facere potest, sed etiam res ipsas. Et idèd cum in omnibus scientiis voces significant, hoc habet proprium ista scientia, quod ipse res significata per voces, etiam significant aliquid. Illa ergo prima significatio, quæ voces significant res, perinde ad primum sensum, qui est historicus, vel litteralis: illa verò significatio, quæ res significata per voces, iterum res alias significant, dicitur sensus spiritualis, qui super litteralem fundatur, & eum supponit.*

86 Secunda etiam pars, quæ asserit sensum spiritualem, sive mysticum, tres alios continere, nempe Allegoricum, Moralem, & Anagogicum, sic probatur ab eodem S. Doctore ibidem: *Sicut enim dicit Apostolus, lex vetus figura fuit novæ legis, & ipsa novæ lex, ut dicit Dionysius, est figura futuræ gloriæ. In novâ etiam lege, quæ in capite sunt gesta, eorum sunt figura quæ nos agere debemus. Secundum ergo quod ea quæ sunt veteris legis, significant quæ sunt novæ legis, est sensus allegoricus. Secundum verò quod ea quæ in Christo sunt facta, vel in his quæ Christum significant, sunt signa eorum quæ nos agere debemus, est sensus moralis. Prout verò significant ea quæ sunt in æterna gloria, est sensus anagogicus: id est sublimis, & sursum ducens intelligentiam: quæ omnia his versibus explicantur:*

Littera gesta docet, quid credas Allegoria.

Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.

87 Hæc ergo vox Hierusalem v. c. designat ad litteram præcipuam urbem Palestinæ, allegoricè Ecclesiam militantem, moraliter animam justâ & sanctam, & anagogicè Ecclesiam gloriosam & triumphantem. Similiter illud Psalmi 86. *Fundamenta eius in montibus sanctis*, ad litteram exponi potest de Civitate Hierusalem: allegoricè de Ecclesia; moraliter, de mente cum D. Anagogicè, de æterna ac cœlesti patria.

Tom. I.

Hos autem quatuor sensus in sacris Scripturis latere, certum est de fide. De litterali patet, de allegorico, probatur ex illo Apostoli ad Galat. 4. *Scriptum est enim quod Abraham duos filios habuit &c. quæ sunt per allegoriam dicta, hæc enim sunt duo Testamenta.* Et 1. ad Corinth. 9. *Scriptum est in lege Moysi, non alligabis os bovi trituranti: nunquid de bobus cura est Deo: an propter nos utique hoc dicit?* Ubi aperte docet Paulus illud Genes. 6. *Abraham habuit duos filios*, duplicem sensum habere: alterum de Isaac & Ismaele, qui litteralis est: alium verò spiritualem & allegoricum, de duobus Testamentis. Item illud Deuteronomii 25. *Non alligabis os bovi trituranti*; præter sensum litteralem notissimum, docet Apostolus alium continere spiritualem, & mysticum, & posse intelligi de Prædicatoribus Evangelii, quibus esse à fidelibus necessaria ad vitam ministranda, significatur. Idem dici potest de illo Exodi 12. *Os non comminuetur ex eo*, & de illo Osee 11. *Ex Aegypto vocavi solum meum.* Primum namque de Agno Paschali litteraliter intelligitur; secundum verò de populo Israelitico, & utriusque spiritualiter, de Christo, in quo illa esse impleta, docent Evangelistæ, ut constat de primo Joan. 19. versu 36, & de secundo Matthæi 2. versu 15. De sensu verò morali, omnes consentiunt inveniri in sacris litteris, & constat ex illo quod dicit Apostolus de antiquis Patribus, omnia illis in figura contigisse: id est in exemplum nostrum; & in nostram instructionem, & correctionem, ut interpretantur Doctores. Denique quantum ad sensum anagogicum, colligitur ex eodem Apostolo ad Hebræos 9. ubi docet Tabernaculum illud manufactum, exemplar fuisse Tabernaculi æterni, in quod Christus per proprium sanguinem introivit.

Quæres primo, An quilibet locus Scripturæ, hos quatuor sensus contineat?

Respondetur negativè cum D. Thoma quodlibeto 7. art. 15. ubi ait, *Dicendum quod hi quatuor sensus non attribuuntur Sacra Scripturæ, ut in qualibet ejus parte sit istis quatuor sensibus exponenda: sed quandoque istis quatuor, quandoque tribus, quandoque duobus, quandoque uno tantum &c.*

Quæres secundo, quis horum sensuum sit potior, & à Deo magis intentus, litteralisne, an spiritualis?

Respondetur quod licet sensus litteralis potior sit, & certior, quoad nos, quam spiritualis; quia tantum ex sensu litterali certum depromitur argumentum: quando tamen sensus litteralis, simul habet conjunctum sensum mysticum (ut sæpe accidit) tunc inferior est dignitate, quam spiritualis: sensus enim spiritualis, ut dicit Origenes, est sicut animus, litteralis verò sicut corpus; undè dicit Apostolus, *Littera occidit, spiritus autem vivificat.* Idem colligitur ex eodem Apostolo supra citato, ubi explicans illud Deuteronomii 25. *Non alligabis os bovi trituranti, subdit, Nunquid de bobus cura est Deo? an propter nos utique hoc dicit* Quibus verbis significat, sensum præcipuè intentum à Deo, non esse litteralem, & spectantem ad curam quam Deus habeat de illis animalibus; sed spiritualem, & mysticum, ac pertinentem ad Ecclesiæ Prædicatores, quibus à fidelibus necessaria ad vitam ministranda esse, declarare intendit. Unde cum D. Thomas hic ait, quod sensus litteralis est quem

D

author

author intendit, intelligendus est, primò & proxime: per eum tamen mox sensus spiritualis intentus est, & quandoque magis quam literalis.
 Non secus ac cum Jonathas dixit puero suo, *Ecce ibi est sagitta porrò ultra te*. Licet proximè intenderet, ut puer tolleret sagittam, quæ ultra eum jacta fuerat: magis tamen intendebat, ut David illis verbis admonitus, fugiendum sibi esse intelligeret, ne à Saule caperetur.

Quæres tertio, an idem locus Scripturæ possit plures sensus literales habere?

Respondeo affirmativè, cum D. Thoma hic in fine corporis articuli, ubi sic ait: *Quia sensus literalis est quem author intendit: author autem Sacra Scriptura Deus est, qui omnia simul suo intellectu comprehendit, non est inconveniens, ut dicit Augustinus 12. Confess. sicutiam secundum litteralem sensum, in una littera scripturæ plures sint sensus.* Quod scripturæ Interpretes pluribus exemplis declarant: duo tantum hic sufficient. Primum sumitur ex illo Psalmi 2. *Dominus dixit ad me, filius meus es, ego hodie genui te*, quod de æterna natiuitate Christi intelligitur à Paulo ad Hebræos 1. de Resurrectione autem Christi intelligitur ab eodem Actor. 13. & potest etiam intelligi de natiuitate temporali ex Beata Virgine: certum est autem quod Paulus, cum in illis locis disputaret contra Judæos, non nisi in sensu literali locum istum intelligebat, alioquin ejus probatio non fuisset efficax. Secundum Exemplum patitur ex illo Osee 11. *Ex Agypto vocavi filium meum, qui ad litteram non tam de populo Israelitico, quam de Christi intelligitur, ut videri potest apud Scripturæ Interpretes.*

ARTICVLVS X.

Verum præter Philosophicas disciplinas, necessaria sit hominibus, doctrina alia supernaturalis, ac diuinitus inspirata?

AFFIRMAT D. Thomas art. 1. hujus quaestionis, idque probat duplici ratione. Prima est: cum homo ordinetur ad Deum tanquam ad finem supernaturalem, & totius naturæ creaturæ vires excedentem, indiget aliquâ cognitione supernaturali, quæ illum dirigat ad hujusmodi finem consequendum, subindeque doctrinâ aliquâ supernaturali, ac diuinitus inspiratâ. Secunda petitur ex eo quod veritas de Deo, per solam rationem naturalem investigata, non nisi per longum tempus, & cum admixtione multorum errorum, homini proveniret, ut manifestum est in antiquis Philosophis: quot enim errores protulit antiqua & Pagana Philosophia? Plato innumeras ideas per se subsistentes, & a singularibus separatas finxit, Pythagoras animarum transmigratiorem somniavit, Averroës ridiculam de communi intellectu sententiam excogitavit, Heraclitus rerum omnium motionem imaginatus est, Nicaus & Aristarcus perpetuam Sphærarum celestium quietem statuerunt; Democritus, Epicurus, & Anaxagoras, atomorum compositionem, Aristoteles mundi æternitatem docuit. Denique, ut ait Tertullianus, *Plus hominibus nocuit quam profuit antiqua Philosophia, à qua hereses omnes subornantur:*

A hac omnium errorum genitrice, atrix & gubernatrix, ornatrix: Hereticorum Patriarcha suere Philosophi, de quorum ingenio omnis heresis animatur. Ut ergò tutius & expeditius, ad ea quæ de Deo lumine naturali cognosci possunt, percipienda, dirigeretur humanæ mentis acies; nedum utilissima, sed etiam simpliciter necessaria eis fuit diuina & supernæ lucis infusio, & doctrina quædam seu scientia supernaturalis, ac diuinitus inspirata, cujus fulgentissimis radiis, effusa hominum mentibus errorum tenebræ fugarentur, ipsaque veritas, omni deterfa falsarum opinionum caligine, mundo clarissime innotesceret.

Ceterum gravis difficultas est, quid per doctrinam diuinitus inspiratam intellexerit D. Thomas: Ratio dubitandi est, quia ut optime arguit Caietanus, ex una parte, non videtur posse explicari Doctor Sanctus de fide: tum quia, si in primo articulo hujus quaestionis, intendisset probare necessitatē fidei, non debuisset id repetere 2. 2. quaest. 2. art. 3. ubi tamen ex professo demonstrat fidei necessitatem: tum etiam, quia in hac prima parte, valde æquiuocè processisset, cum manifestum sit, ipsum art. 2. & sequentibus agere de scientia Theologiæ, non autem de fide. Ex alia verò parte, non videtur minus inconveniens, ipsum de scientia Theologiæ explicare, necessitatem enim doctrinæ reuelatæ probat, quia homo ordinatus est ad finem supernaturalem, quem proinde oportuit hominibus per doctrinam aliquam supernaturalem manifestari; hoc enim sufficienter præstat per fidem, nec ulla tenus ad id necessaria est scientia Theologiæ, ut experientia constat, cum plures idiotæ & mulieres, absque tali scientia, salutem æternam consequantur.

Huic difficultati & difficultati respondet doctissimus ille Cardinalis, quem sequuntur plures ex nostris Thomistis, Sacra Doctrinam non accipi ad D. Thomam in primo articulo hujus quaestionis, nec pro fide præcisè sumpta, nec pro Theologia præcisè, sed pro Sacra Doctrina ut sic, prout præcinitur à fide & à Theologia, & est aliquid commune & superius ad utramque. Per quam responsionem putat utriusque partis supra relatæ inconuenientia devitare: sic enim primò optime salvatur, quomodo sacra doctrina sit necessaria cuilibet homini, ut suum finem supernaturalem cognoscat; quia licet, ut supra dicebatur, hoc non videatur posse verificari de scientia Theologiæ, verificatur tamen de fide, ac proinde de sacra doctrina, quæ habet rationem generis ad fidem & Theologiam; cum quidquid de speciebus disjunctim enuntiat, conjunctim generi possit attribui. Ex alia verò parte, non sequuntur absurda supra adducta: non quidem prius, quia in secunda secundæ agitur de sacra doctrina non in genere, sicut hic, sed in specie, & in particulari de fide: nec posterius, quia nulla est æquiuocatio incipere à sacra doctrina in genere, & postea descendere ad illam in specie, imò hæc est methodus generalis in tradendis scientiis, ut prius incipiatur à communibus, & postea ad particularia descendatur. Hæc responsio & doctrina valde probabilis est.

Non caret etiam probabilitate, quod dicunt Navaretta, & Joannes à S. Thoma, alique ex Discipulis D. Thomæ, nempe S. Doctorem, per Sacram Doctrinam, Theologiam propriè & specificè sumptâ intelligere: nam de eadem omnino

nino doctrina, de qua S. Thomas art. 1. inquit, A
urum sine necessitate & articulis sequentibus qua-
rit, an sit scientia, sapientia, argumentativa &c.
Sed hæc de sola Theologia, propriè & specifi-
cè sumpta, intelligi possunt: Ergo etiam in pri-
mo articulo, ubi agit de necessitate sacræ doctri-
næ, per sacram doctrinam intelligit Theologiam
propriè & specificè sumptam, non verò sacram
doctrinam in communi, abstractam à fide &
Theologia. Ut autem rationi dubitandi in con-
trarium supra adductæ satisfiat.

Observandum est, aliud esse Theologiam om-
nibus hominibus esse necessariam ad salutem, &
aliud, necessariū esse omnēs homines esse Theo-
logos, ut salventur: sicut aliud est dicere, cui-
libet in regno existenti, Princeps necessarius est, B
& aliud necessariū esse cui libet in regno existenti
esse Regem: ad primum enim sufficit in regno
in regno existentem, indigere gubernatione &
administratione Principis, quod sicut verum esse
potest, absque eo quod cui libet sit Rex, ita &
potest esse verum, quod cui libet fideli necessa-
ria sit Theologia, quamvis non sit necessarium,
quem libet esse Theologum. Hoc supposito.

Ad rationem dubitandi responderetur, negan-
do Theologiam non esse necessariam omnibus
fidelibus, aut quod fideles, sine Theologia, per
solam fidem, possint sufficienter salutem æter-
nam consequi. Ratio hujus est, quia sine Theo-
logia impossibile est, loquendo juxta legem Dei C
ordinariam conservari fidem in Ecclesia, aut
quemquam ad fidem converti, vel in ea perseve-
rare; ut enim ait Augustinus: *Per eam fides salu-
luberrima in nobis gignitur, nutritur, defenditur, &
cap. 1. roboratur, quod (ut interpretatur D. Thomas)*
intelligendum est, *per modum exterioris persuasio-
nis: cum enim fides sit ex auditu & prædicatione,
qu. 5. ne, juxta illud ad Roman. 10. Quomodo credent ei
quem non audierunt? Quomodo autem audient sine
prædicante? rationes quibus Theologia ostendit
rerum credendarum possibilitatem, credibili-
tatem, aut veritatem, & quibus contrarios erro-
res impugnat, credendique impedimenta remo-
vet, plurimum conducunt, imò necessariæ
sunt, ut ordinatio & connaturali modo, fides
generetur, & nutriatur, firmaque & stabilis
sine illis qui eam susceperunt. Unde Ambro-
sius in illud Lucæ 5. *Laxate retia in capturam,*
sic ait: *Quæ sunt Apostolorum quæ laxari jubentur
retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam or-
ationis sinus, & disputationum recessus, qui eos quos
ceperunt non amittant?**

ARTICVLVS XI.

*Utrum Theologia Scholastica sit utilis aut per-
niciosa Ecclesiæ?* E

Hanc quæstionem movemus, ut hæretico-
rum refellamus insaniam, qui ad eò à Theo-
logia Scholastica abhorrent, ut eam non solum
inutile, sed etiam perniciosam Ecclesiæ dicant.
Nam Philippus Melancthon in Apologia pro
Luthero, ait Lutetiæ natam esse prophanam
Scholasticam, eaque admittā, Evangelium ob-
fcuratum, ac fidem extinctam fuisse. Ipse verò
Lutherus in libro contra Jacobum Latomum,
Theologiam Scholasticam, nihil aliud esse dixit,
nisi inscientiam veritatis, inanemque fallaciam,
quam ad Colof. 2. præcavere monet Apostolus.
Tom. I.

Et in libro de abroganda Missa, Christianas A-
cademias, in quibus ea traditur, vocat homo
impurissimus, *Anti-Christi Lupanaria*. Eadem
longè ante Wiclefus appellaverat, *Castra Cai-
nitica*. Similiter Calvinus in suis institutionibus,
Theologos Scholasticos passim vocat *Asinos cor-
nutos, bestias bipedes, & sophistas*, & eos velò Chri-
stum texisse, atque infinita mala Christianæ rei-
publicæ intulisse affirmat. Nec mirum, si lupi
canes, & Ecclesiæ impugnatores, ejus propug-
natores, & fidei Atletas atque Atlantes, tam ve-
hementi odio prosequantur.

Eisdem etiam Scholasticis valde infensum
fuisse Jansenium, constat ex libro suo proœmiali,
in quo quibuscumque potest modis, nititur eos in
contemptum adducere; illos enim negligentia
vel oscitantia in scriptis Sanctorum Patrum evol-
vendis, ignorantia crasse in rebus fidei intelli-
gendis, temeritatis & audacia in eisdem suo sensu
explicandis, effrenata licentia in serendis quæ-
stionibus inutilibus, de Angelorum principiis
specificantibus, & individuantibus, de intelli-
gendi speciebus, modo, duratione; de loco eor-
um, motu, operationibus, & similibus infinitis;
aliorumque non vulgariū criminum reos fecit.

Sed quis verè Catholicus, non audiat potius
summos ipsos Pontifices, de Theologia Schola-
stica, ejusque Professoribus, ita loquentes, 95
& universæ Ecclesiæ præscribentes: *Ad Theo-
logica professionis studium aliqui desinentur, qui cum
edocti fuerint, in Dei Ecclesia, velut splendor
fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia
possit haberi Doctorum, qui velut stella in perpe-
tuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plu-
rimos erudire. Quod statutum Honorii Papæ
habetur insertum juri Canonico, cap. Super spe-
cula, de Magistris. Quis etiam potius non au-
sculter Martinum I. in epist. ad Constantinum
Imperat. dicentem: Theologiam thus purum &
eximium, & optimi odoris esse; myrrham conserva-
tricem bonorum, & contrariorum expultricem do-
ctrinam. Quis Augustinum Iprensensem præponat
Hipponensi, dicenti lib. 2. de doctrina Chri-
stiana cap. 31. *Disputationis disciplina, ad omnia
genera questionum, quæ in literis sanctis sunt pene-
tranda & dissolvenda plurimum valet: tantum ibi
cavenda est libido rixandi, & puerilis quadam osten-
tatio decipiendi adversarium. Quis nesciat Theo-
logos Scholasticos multum Republicam
Christianam juvasse, ad definiendas res fidei,
& dissolvendas hæreticorum vestutias & ca-
villationes? Quis denique ignoret in Con-
ciliis œcumenicis, quæ post D. Thomam,
Theologorum Scholasticorum Principem,
congregata fuere, plurima decreta ex ejus libris
fuisse desumpta; ut testatur Pius V. in Bulla
quæ S. Thomam quintum Ecclesiæ Doctorem
declaravit, & refert Cardinalis Baronius in no-
tis ad martyrologium Romanum, septima die
Martii. Id etiam eleganter declaratur in ora-
tione habita ad Patres Concilii Tridentini,
quæ in actis ejusdem Concilii habetur, in e-
nim dicitur: *Nulla ab ejus felici exitu Concilia,
sine sacro Doctore celebrata fuisse, & ad illum ve-
lut ad Lydium lapidem, si quid ambiguitatis aut con-
troverse exortum esset, communibus votis Patres Con-
cilii voluisse referri.***

Majus aliquid narrat Didacus de Payva, Do-
ctor Lusitanus, tomo 2. Sermonum de sanctis,
serm. 2. de S. Thoma: refert enim, ut testis o-
culatus, quod sessione 21. in qua statuitur do-
ctrina

Grina de communione sub utraque specie, & A parvulorum, visum fuit Legatis, opportunè decreto illi addi debere, tanquam rem omnibus notissimam & indubiam, Christum Dominum in ultima cœna, suos Apostolos in Sacerdotes ordinasse, illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*. Re accuratè diuque discussa, sententia illa Patrum animis jam infederat, præsto erant suffragia, cum nescio quis illorum palam testatus est, videri sibi D. Thomam sentire, Christum Dominum, verbis illis, nihil aliud ordinasse, quam quod Sacrosanctum illud Mysterium, in Passionis eju memoriam celebraretur. Mirum! jussu Patrum affertur liber, notatur locus, discutitur, cumque varii variè eum interpretarentur, tantum ponderis in Concilio lancem iniecit sola D. Thomæ autoritas, vel etiam dubitata, ut placuerit Concilio potius decretum suspendere, quam aliquid definire, sensu D. Thomæ in illam rem nondum satis apertè cognito. Dilatum ergo fuit iudicium, interimque de verè circa hoc S. Doctōris mente fuit disputatum; cumque tandem convenissent Patres in præfata assertionem, nihil contra D. Thomæ sententiam dehniri, sequenti sessione veritas fuit sancita. Ex quibus liquet, quam impudenter Hæretici, Theologiam Scholasticā, non solum inutilem, sed etiam perniciosam esse Ecclesiæ assererent.

97 Neque illis pavet, quod interdum SS. Patres dolent in Ecclesiā irrepsisse captiones sophisticas, ac pravum artificium Aristotelicæ artis, & hujus generis alia, velut Ægyptiacas quædam plagas, ut loquitur Gregorius Nazianzenus, qui etiam deplorat illam disputandi de Deo rationem, quæ invaluerat ætate sua, quæque simplici & ingenua tractatione relicta, tortuosum & involutum dicendi genus invexerat. Similiterque Hieronymus non vult Evangelii Doctores humane ratiocinationis præsidii niti, *Quia (inquit) istiusmodi virga & baculus arundineus est, quem si paululum presseris, frangitur, & manum transforat incumbētis*. Et Tertullianus lib. de præscripto cap. 7. *Quid æthenis (inquit) & Hierosolymis? Quid Academia & Ecclesiæ? Quid Hæreticus & Christianus? Nostra institutio de porticu Salomonis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate cordis esse querendum*.

Hæc inquam & similia, quibus hæretici abutuntur, non obliunt, quia SS. Patres in illis locis invehuntur solum contra illos, qui perperam arte syllogistica, & humana ratiocinatione utebantur ad Christianam fidem evertendam, & decipiendos minus eruditos aut callidos: qualem fuisse Arium, Eunomium, Aërium, Pelagium, Julianum, Abailardum, & similes antiquiores hæreticos, testantur Socrates lib. 1. historiarum cap. 5. Sofomenus lib. 1. cap. 1. Epiphanius hæresi 75. Gregorius Nissenus lib. 1. contra Eunom. Ambrosius in Psal. 118. Augustinus lib. 2. operis imperfecti contra Julianum, Bernardus epist. 190. & alii. Vel solum intendunt, fidei, tanquam Principi & Dominæ, rectorique vitæ, ducatum: Philosophiæ verò & humane ratiocinationi, famulatum duntaxat debere exhiberi, nec nisi ad fidei obsequium & subsidium, sæculares & prophanas scientias adhibendas esse: exemplo Abrahæ, qui duplex inivit conjugium, alterum cum Sara uxore prima & præcipua, & alterum cum Agar Ancilla; quarum illa divinæ sapientiæ

typus erat, ista Philosophiæ. Et Sara quidem amore præcipuo adhærebat, Agari verò ut ancilla duntaxat: sic enim Theologo faciendum esse, sapienter monet Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, cavendumque ne ancilla nimio amore delectatus, Dominam, hoc est veram sapientiam, negligat.

ARTICULUS XII.

Præcipua Theologiæ dotes, seu prærogativæ, breviter exponuntur.

CUM primus discendi ardor nobilitas sit Magistri, ut ait Ambrosius, secundus studendi stimulus, dignitas est & præstantia artis vel disciplina, quam quilibet cupit ediscere: unde cum in præfatione hujus libri, de laudibus D. Thomæ Præceptoris nostri Angelici, plura dixerimus, superest ut hæc pauca de dignitate Theologiæ inferamus, & præcipuas ejus dotes & prærogativas, breviter exponamus; ut ex illarum contemplatione, ad amorem & studium hujus divinæ scientiæ, Lectoris animus accendatur.

Prima ergo prærogativa Theologiæ sumitur ex objecti quod contemplatur præstantia: cum enim cætera scientiæ, de rebus creatis differant, Theologia Deum tanquam proprium objectum, sicut aqua Solem, respicit & considerat, terrena cuncta despiciens, & creata omnia altitudine suâ transcendens: unde illa tota divina est, & quidquid in ea tractatur, divinitatem spirat, & ad Deum spectat, vel sicut proprietates ad naturam, vel sicut effectus ad causam, vel tanquam medium ad finem, ut ex supra dictis liquet.

Secunda petitur ex ratione sub qua tendit in suum objectum, quæ est veluti lux quæ cuncta de quibus differit irradiantur & manifestantur. Plura certè considerat Theologia, Angelos, cælos, elementa, homines, cætera que sex dierum opera; divina naturæ relationes & attributa, Augustissimæ Triadis miranda, & Incarnationis secreta aperit, aliaque obscurissima fidei nostræ mysteria firmatur; sed omnia sub una ratione formalis, nimirum sub ratione divinæ veritatis, & sub lumine & radio divinæ revelationis, contempletur. Est tibi Theologiæ lucem: à luce autem omnis decor, venustus, & pulchritudo rebus accedit; ex hac syderum nitor, cæli splendor, terræ ornatus, totiusque mundi forma & venustissima species; ideoque hanc Deus primam omnium creavit, ut ex radiis cuncta pulchrescerent. Vel ut dicit Hugo à S. Victore, *Primum fecit lumen, ut cætera omnia postmodum faceret in luce*.

Tertia consistit in ejus certitudine, cum enim nedum rationis quæ falli potest, sed etiam fidei, 101 & divinæ revelationis infallibilis, principiis innitatur, & in ea suas conclusiones resolvat, omnium scientiarum naturalium, ipsiusque habitus primorum principiorum, certitudine transcendit, & scientiæ Dei & Beatorum firmitatem aliquomodo participat, ut antea demonstravimus. Nec obstat quod in variis & discordantibus Scholis Thomistarum, Scotistarum, & Nominalium dividatur, aliterque sentiant de prædestinatione, de gratiæ efficacia, de modo concurrenti cum causis secundis, de Sacramentorum virtute & efficacia, aliisque hujusmodi questionibus, Thomistæ, aliter Scotistæ, aliter Nominales, aliter

Orat.

26

Orat.

34.

In cap.

10.

Matt.

98
Lib. 2
de Vir
ginit.

99

100

101

aliter Neotherici, nulla enim inter eos, circa determinatos orthodoxæ veritatis articulos, pugna est, nulla discordia, nulla contentio: in hoc concinunt omnes, & solum circa problematicas quæstiones dissentiant. Multos audivit D. Joannes Apocal. 12. in Cælo cantantes, & citharizantes in citharis suis, unicam tamen ex tot discordantibus vocibus & sonis harmoniam audivit, suavissimè modulante. Similiter etiam, licet varii sint Doctores, qui diversa, imò aliquando contraria docere videntur, eorum tamen voces, ita inter se concordant, quantum ad ea quæ sunt fidei, ut una omnino sit vox; imò ex hac diversarum vocum dissonantia, ac disputationum discordia, suavior harmonia efficiatur.

102 Quarta: Theologia est eminenter speculativa & practica, nec solum mentem illuminat, sed etiam voluntatem accendit, & amore spirat in corde hominis, sicut increata sapientia in sinu Patris: unde Abbas Antiochus Orat. 128. ait: *Nihil ita cor hominis ad Dei amorem inflammat, sicut Theologia*: quæ verba ejus interpres expendens, hæc addit in margine: *Theologia Theophiliam generat*. Illa etiam mores componit, affectus mitigat, vitia extirpat, virtutes inserit, & tandem sui studiosos ad patriam cœlestem perducit. Unde merito de illa dici potest, quod libro 1. Tullianarum quæstionum ait Tullius de Philosophia: *O vita dux (Theologia) O virtus indagatrix, expultriceque vitiorum, quid non modo nos, sed omnino vita hominis sine te esse potuisset? Tu invenit legem, tu magistra morum ac disciplina fuisti.* &c.

103 Quinta: Theologia (ut supra ostendimus) non solum habet rationem scientiæ, sed etiam sapientiæ, id est sapientiæ scientiæ; ut enim in favo (inquit Philo Carpatus) mel & cera latent, quorum altero pacimur, altero lumen accendimus; sic in sacra doctrina, suavissimus cibus animi, & lumen, sunt; per illam enim nedum de cœlestibus illuminamur, sed etiam in ipsis afficimur.

104 Sexta: Theologia viatorum ejusdem est speciei cum Theologia comprehensorum, seu beatorum, nec ab illa differt, nisi ratione status viæ & patriæ, & sicut imperfectum à perfecto, ac puer à viro; unde remanet in patriâ, non solum quoad ornatum, sed etiam quoad exercitium, ut supra ostensum est, & satis apertè declarat Hieronymus, dum exhortans Paulinum ad Theologiæ studium, ipsum monet, eorum fructus in terra carpere, quorum radices in cælo fixæ sunt, illaque discere in terris, quorum scientia perseverat in cælo.

105 Septima: Theologia sacrum est Ecclesiæ armamentarium, ex quo Doctores Catholici, & fidei defensores eruunt scuta, tela, lanceas, gladios, ceteraque bellica instrumenta, quibus hæreticorum audaciam repellunt, & omnes eorum impetus retundunt. Hæc turris David, ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent Clypei, omnis armatura fortium. Hæc Davidis suada, ex qua quinque limpidissimos lapides, id est (ut explicat Cassiodorus) quinque legis libros eruunt Doctores Christiani, ut contra Catho-

licam veritatem insurgentes hæreticos, funditus evertant. Hæc ejusdem Davidis gladius, quò infernalis Goliath caput truncatur. Hæc inexpugnabile veritatis scutum, quò circumdatus Christianus, omnia inimicorum tela faciliè repellit, & feliciter eludit. Hæc acutissima Spiritus Sancti lancea, penetrabilior omni gladio ancipiti, quæ hostes Christianæ fidei configuntur. Hæc demum est Christiana Minerva, omni ex parte armata, quæ non ex Jovis cerebro, sed ex Dei mente procedit; est enim scientiæ divini, veluti quædam effusio, & emanatio quædam claritatis Omnipotentis Dei, ut dicitur Sapient. 7.

Denique, ut præcipua Theologiæ encomia, in unum colligamus: placet hæc inferere elegantissimam Theologiæ descriptionem, quam, sub nomine Philosophiæ, habet Boëtius lib. 1. de consolat. prosa 1. quam exponit noster Holcot in cap. 7. Sapientia. Apparuit mihi (inquit Boëtius) in lecto jacenti, mulier quædam formæ reverendæ, fulgentibus oculis, colore vivido, & inexhausti vigoris. Statura discretis ambiguit: quia aliquando videbatur cælum pulsare capitis sui vertice, aliquando etiam ultra cælum videbatur caput elevare. Vestes habebat, quas sibi propriis manibus, indissolubili materia, subtili artificio fecerat; in quarum summitate, Littera Græca θ. Thita, in inferiori margine, Littera P. scribebatur. In dextera portabat libellum, in sinistra sceptrum.

Solutionem ergo lepidissima hujus picturæ, seu potius ænigmatis, accipe à sapientissimo nostro Holcot, locò citatò. Theologia, inquit, in sexu describitur mulieris: quia sapientiæ idem officium moraliter convenit, quòd naturaliter mulieri. Sicut enim mulieris officium est, virum parere, & postea ad sufficientem ætatem de semetipsa nutrire in esse naturali: ita Sapientia, virum in esse morali gignit & alit, quam ideo antiqui Philosophi matrem vocabant: natura (inquit Plato) nos genuit mortales & rudes, sed Philosophia nos genuit divinis virtutibus informatos. Oculos habet fulgentes: id est, proprium lumen habentes. Color ejus vividus, & vigor inexhaustus: quia Theologiæ veritas, demonstrationibus incorruptilibus est innixa. Cælum vertice tangit, quia cunctis naturalibus disciplinis antecellit. Vestes subtilissima, quibus induitur, septem sunt artes liberales, quibus tanquam ancillis utitur. In superiori parte, Litteram Græcam θ. habet, quæ proprium ejus nomen significatur. In inferiori margine Littera P. scribitur, quæ significat praxim: est enim simul speculativa & practica. In manu dextera libellum, & sinistra sceptrum gerit; quia simul instruit & regit. Liber informationem, sceptrum imperium denotat: nedum enim mentem illuminat, sed etiam voluntatem accendit, mores componit, affectus mitigat, vitia extirpat, virtutes inserit. *Illi ergo (studiose Lector) te totum dedica, dignus illa es, illa te digna.* Seneca Epist. 33.